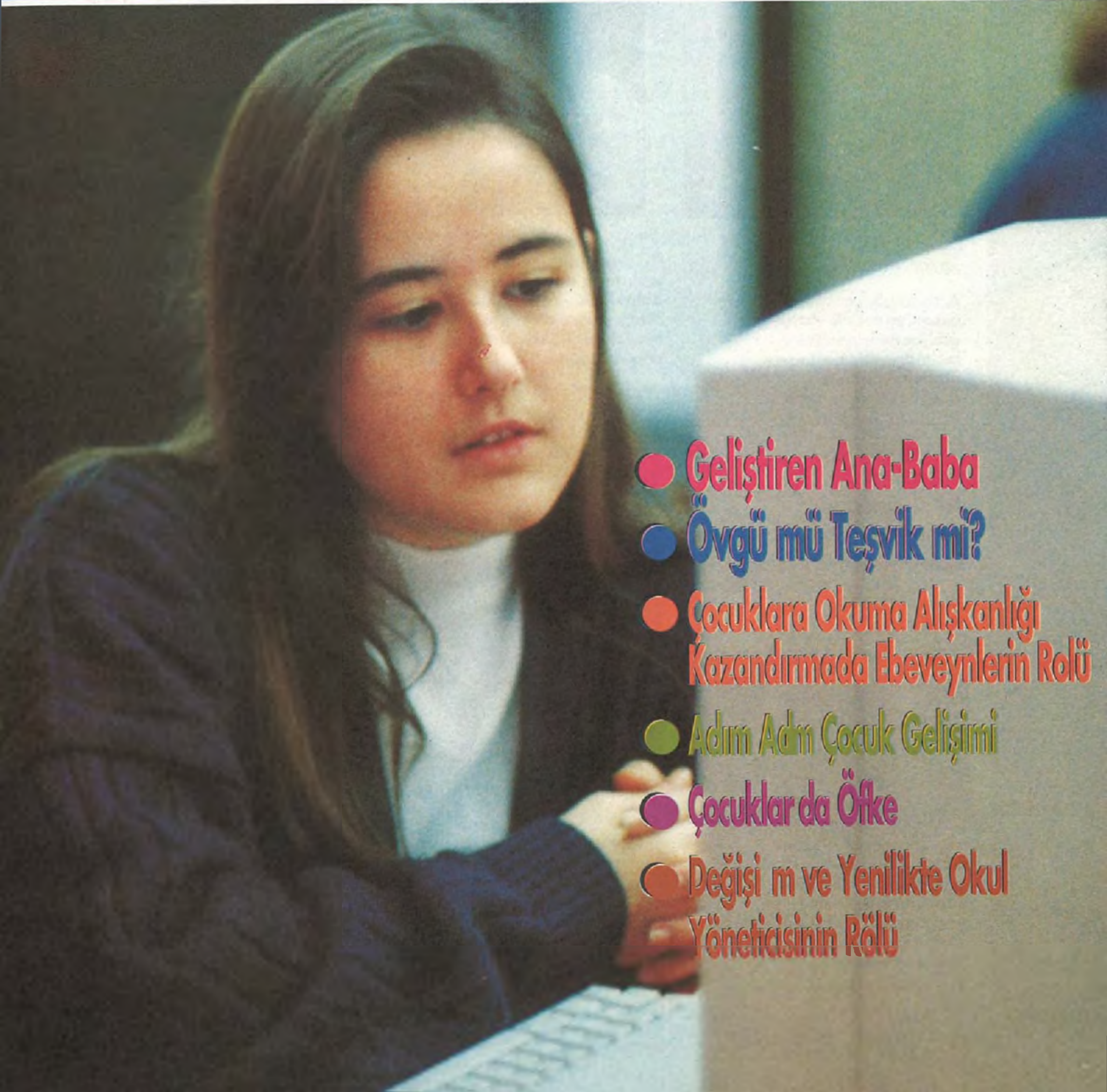

Yasadıkça

Eğitim

ocak/şubat 1994 sayı 32
25 000 TL. (KDV dahil)

- **Geliştiren Ana-Baba**
- **Övgü mü Teşvik mi?**
- **Çocuklara Okuma Alışkanlığı Kazandırmada Ebeveynlerin Rolü**
- **Adım Adım Çocuk Gelişimi**
- **Çocuklar da Öfke**
- **Değişim ve Yenilikte Okul Yöneticisinin Rolü**

İÇİNDEKİLER

Ana-Babalara Söyleşiler

Doğan CÜCELOĞLU

Çocuğu Terketme

4

Çocuğunuzu Tanıyor musunuz?

Adım Adım

Çocuk Gelişimi

14

Çocuklarda Öfkenin

Sağlıklı

İfadesi

23

Övgü mü Teşvik mi ?

6

Leyla FATHİ
Öğretim Görevlisi

Aşırı övgü, çocuğu problem çözmeye teşvik etmediği gibi onun bağımlı bir biçimde yetişmesine ve motivasyonunun azalmasına yol açabilir.

Gelişme, hayatın ilk yıllarında daha belirgin, daha hızlı ve sürekli. Yirmi yaşından sonra olan değişiklikler daha az dikkat çekerler.

Şeila Yahya İLKBAHAR
Psikolog

Çocuğun, duygularını konuşarak ifade etmesini teşvik etmemiz yararlıdır. Bunu da ancak kendi davranışlarımızla örnek olarak sağlayabiliriz.

Çocuklara Okuma Alışkanlığı Kazandırmada Ebeveynlerin Rolü

9

Bülent YILMAZ
Araştırma Görevlisi

Sağlıklı, zengin kişilikli, gelişmiş bir çocuk yetiştirmenin ve topluma iyi bir birey kazandırmanın en önemli gereklerinden birisinin okuma alışkanlığı olduğu unutulmamalıdır.

Televizyonun Hayatımızdaki Yeri

21

Stewart COHEN

Şiddet programlarını seyretmeye maruz bırakılan çocuk, gerçek hayatta karşılaştığı olaylara duyarsızlaşır; duyguları ve algıları körelmeye başlar.

Değişim ve Yenilikte Okul Yöneticisinin Rolü: İngiltere ve Amerika'daki Uygulamalar

25

Dr. Ayşen BAKIOĞLU

Yayınlar

31

YAYINCIDAN OKURA

Merhaba Değerli Okuyucularımız,

T1994 yılının ilk sayısı ile yeniden karşınızdayız. Dergimiz yayın hayatına başladığı 1986 yılından bu yana sürekli gelişme yönünde çaba harcamayı temel ilke olarak benimsemiştir. Bu yoldaki çabalarımızın bir sonucu olarak siz değerli okuyucularımızla kurduğumuz iletişim ağı, her geçen gün güçlenmektedir. Anne-babalar, öğretmenler ve konuyla ilgili akademisyenlerin dergimize ilişkin görüş ve eleştirileri, ülkemizde yarı akademik eğitim dergisi çizgisinin yerleştiğini göstermektedir.

Bir önceki dergimizde belirttiğimiz gibi bu sayımızda bazı değişiklikler yapmış bulunuyoruz. Kapak dizaynı, logo, içindekiler ve yayıncıdan okura sayfalarındaki değişiklikler, dergimize yeni bir çehre kazandırmıştır. Diğer yandan içerik olarak daha genel konuların yanında anne-baba ve öğretmenlerin günlük ihtiyaçlarına cevap verecek uygulamaya yönelik bilgiler içeren yazılara daha çok yer vermeyi plânlamış bulunuyoruz. Bu değişiklik ve yenilikleri beğeneceğinizi umuyoruz.

Dergimizin bu sayısında birçok okurumuzu yakından ilgilendiren konulara yer vermiş bulunuyoruz. Ana-Babalara Söyleşiler köşemizde Doğan Cüceloğlu, **Çocuğu Terketme** konusunu işlemiş bulunuyor. **Övgü mü Teşvik mi?** Birçok anne-baba ve öğretmenin zorlandığı bir konu. Leyla Fathi'nin hazırladığı bu yazıda çocuklarla olumlu bir iletişimin kurulmasında teşvikin büyük önemi olduğu vurgulanmıştır. Bülent Yılmaz'ın hazırladığı yazıda okumanın insan yaşamındaki önemi ve çocukların bu alışkanlığı kazanmalarında anne-babaların neler yapabilecekleri sıralanmıştır. Arkadaşımız Nuran Pullukçu'nun çevirerek derlediği **Adım Adım Çocuk Gelişimi ve Televizyonun Hayatımızdaki Yeri** konulu yazılar, çocuğunuzu daha iyi tanımanızı ve televizyona egemen olmanızı sağlayabilecek bilgiler içermektedir. Şeila Yahya İkbahar'ın bu sayımızda işlediği konu: **Çocuklarda Öfkenin Sağlıklı İfadesi.**

Bilgi toplumuna geçiş sürecinin başladığı günümüzde yönetim uygulamaları da değişmiş bulunuyor. Bu değişim, klâsik eğitim yönetimi uygulamalarının yetersizliklerini gündeme getirmiş bulunuyor. Dr. Ayşen Bakıoğlu'nun hazırladığı, **Değişim ve Yenilikte Okul Yöneticisinin Rolü; İngiltere ve Amerika'daki Uygulamalar** başlıklı çalışmayı, tüm eğitim yöneticilerinin okumalarını öneriyoruz.

33. sayımızda buluşmak üzere.

Saygılarımızla.

Sahibi
KÜLTÜR HİZMETLERİ A.Ş.
Fahmettin AKINGÜÇ

Yazı İşleri Müdürü
Bahar AKINGÜÇ GÜNVER

Yayın Yönetmeni
İlhami FİNDİKÇİ

Yayın Yardımcısı
Nuran PULLUKÇU

Teknik Yönetmen
Kudret GÜVENÇ

Bu sayıya katkıda bulunan
Aylin ÇEVİK

Dizgi
Aynur TURA

Montaj
Zafer UZUNTÜRK
Turgay ZORBA

Fotoğraflar
Temel YİRMİBEŞ

Film çıkış
Atlantik

Renk ayırımı
Filmon

Baskı ve Cilt
Çınar Ofset

Yapım/Yönetim
YA/BA Yayınları

7.-8. Kısım A 21 B Blok Daire 101
34 750 ATAÖY/İSTANBUL
Tel: 0(212) 560 33 28
560 30 48-661 07 10
661 07 22
Fax: 560 32 13

Fiyatı
25 000 TL. (KDV Dahil)

Abone koşulları

Yıllık (6 sayı için) 130 000TL..

Abone ücretleri için;

Yapı Kredi Bankası Bakırköy

Şubesi Hesap No: 2888-6

Yaşadıkça Eğitim

ya da

Posta Çeki Hesap No: 475 009

Çocuğu Terketme

Doğan CÜCELOĞLU
California State University, Fullerton

Özdeşim süreci engellenen çocuk, kendi kendinden utanan, var olduğu için kendini suçlu hissedenden biri haline gelir.

Terketme

Utanç duygusunun kaynaklarından biri de, çocuk için önemli olan kişi ya da kişilerin onun yaşamından çıkması, yani çocuğu terketmesidir.

Çocuk, yaşamındaki önemli kişilerin yansıtıcılarıyla kendi benliğini geliştirir. Başka bir deyişle, çocuğa gülümseyen, hasta olduğu zaman ilacını veren ve sırtını ovan anne, onunla oynayan ve düştüğü zaman kucaklayan baba, farkında olmadan çocuğa, yansıtıcıda bulunmaktadır.

Ana-baba olumlu yansıtıcılarıyla çocuğa "sen önemlisin, değerlisin, seni seviyorum, bana güven" mesajlarını verirler. Bu sözsüz mesajlar, sözlü mesajlardan daha kuvvetli olarak ilk yıllarda çocuğun benlik oluşumunu etkiler. Bu mesajlara, çocuğun varlığıyla, davranışlarıyla ilgili olduğu için "yansıtıcılar" (mirroring) adı verilir. Bir başka deyişle, çocuğun varlığı, ona verilen değer, çocuğa yansıtılır.

Çocuğun anası ya da babası evden ayrılıp uzaklaştığı zaman, çocuk bu tür yansıtıcı mesajların boşluğunu hisseder. Buna bedensel, ya da fiziksel terketme adı verilebilir. Bazı ana-babalar bedenlen çocuklarının yakınında ve çevresindedirler, ne var ki, duygusal yönden o kadar kapanmış ve donmuşlardır ki, çocuklarına yukarıda sözünü ettiğimiz türden benlik geliştirici, besleyici, yansıtıcı mesajlar veremezler. Yansıtıcı mesajların boşluğu çocuğun benlik gelişimini engeller ve çocuk, özdeşim sürecini tamamlamada zorluk çeker.

Özdeşim süreci engellenen çocuk, kendi kendinden utanan, var olduğu için kendini suçlu hissedenden biri haline gelir. Utanç duygusu yer almaya başlamıştır. Bu kişiler her duygu ve gereksinmelerinin farkına vardıklarında kendilerinden utanırlar, isteklerinden utanırlar, var olmaktan utanç duyarlar.

Acı Veren Anıların Bir Yapı Oluşturması

Çocuğun iç dünyasını yıkan, onu ezen sözler ve davranışlar, çoğu kere büyüklerin dikkatini bile çekmez. Ne var ki, çocuğun belleği, bu tür anıları saklar. Acı veren olumsuz olaylar çocuğun yetiştiği ortamda sık sık tekrar ediliyorsa, bellek bu olayları kendiliğinden bir araya getirir ve bir tür "anılar yapısı" oluşturur.

Bu anılar yapısının her hangi bir yönü ileride bir olay ya da sözle uyarılırsa, tüm anılar yapısı canlanır ve kişi bu anıların etkisi altında kendi kişiliğini anlamlandırır. Doğal olarak, olumsuz anıların tümü bireyi kendini değersiz görmeye ve kendinden utanmaya götürür.

Kişi kendi özbenliğinden utanmaya başlayınca iç dünyasıyla ilişkisini koparmaya ve özbenliğine yabancılaşmaya başlar. Kişinin iç dünyasından yabancılaşması bazı düşünörlere göre asrımızın en yaygın psikolojik hastalığıdır. John Bradshaw (1988, 1990), Alice Miller (1990, 1991) Scott Peck (1978) ve Charles L. Whitfield (1989, 1990) gibi bazı psikologlar ve psikiyatristler sigara, esrar, alkol gibi olumsuz tutkunluklar ve düşkünlüklerin temelinde insanın iç dünyasından yabancılaşmasının yattığını söylerler.

Utanç ve Suçluluk Duygusu

Utanç duygusu ve suçluluk duygusu birbirlerinden farklıdır. Suçluluk duygusunun da, utanma ve utançta olduğu gibi, sağlıklı ve zehirleyici türleri vardır. Sağlıklı suçluluk duygusu vicdanımızın temelini oluşturur. Kendi inandığımız değerlerin ve ilkelerin aksine hareket ettiğimiz zaman bu tür suçluluk duygusu içine gireriz. Demek oluyor ki, suçluluk duygusu, içselleştirdiğimiz bir dizi ahlak kurallarını ve toplum değerlerini öngörür. Suçluluk duygusu, yapılan davranışın yanlışlığı, öte yandan utanç duygusu, kişinin var oluşundaki, özbenliğindeki bozukluğu vurgular.

İçselleştirilen değerler ve kurallar sağlıksız ve gerçeğe uymuyorsa, bu kurallara uyamadığı için kişinin duyacağı suçluluk duygusu da sağlıksız olacaktır. Örneğin, çocuğun içinde yetiştiği çevre, mükemmeliyetçiliği bir süreç değil, fakat bir sonuç olarak benimsemişse, başka bir deyişle, "belirli koşullar içinde elinden gelenin en iyisini yap, bunun ötesinde senden başka bir şey istenemez," yerine, "durum ve koşullar ne olursa olsun, yaptığın her iş mutlaka mükemmel olmalıdır," biçiminde ise, o zaman birey sürekli suçluluk hissedecek ve kendinde eksiklik görmeye başlayacaktır.

Ünlü İspanyol düşünürü Ortega Y. Gasset "bütün yaratıklar içinde, bir iç dünya yaratarak, bu iç dünya ile dış dünyayı ahenk içinde tutmaya çabalayan tek yaratık insandır," der. Utanca boğularak yetiştirilen insanların iç dünya geliştirmelerine, bir anlamda insan olmalarına ve bir insan olarak yaşamlarını sürdürmelerine olanak verilmez.

**Sağlıklı
suçluluk
duygusu
vicdanımızın
temelini
oluşturur.**

Övgü mü Teşvik mi?

Leyla FATHİ

Marmara Ün. Atatürk Eğitim Fak.
Anaokulu Öğretmenliği Böl. Öğretim Görevlisi

Övgü, bir şeyin değerini belirtmek veya hayranlık ifade etmektir ve çocukta bağımlılığa yol açabilir. Teşvik ise harcanan çabaya, yapılan işin özelliklerine odaklanan olumlu bir cevaptır.

Yazımızda, acaba övgü mü kullansak yoksa teşvik mi noktasını incelerken öncelikle günlük yaşantımızda çocuklarımızla beraberken kullanmakta olduğumuz dil üzerinde durmak istiyoruz.

"Aferin!", "bravo doğrusu!", "harika bir iş becerdin!", "süper!" gibi ifadeleri çocuklarla iletişim halindeyken sıklıkla kullandığımızı görüyoruz. Bu tür ifadeleri yazımızda "övgü" başlığı altında toplamak istiyoruz.

Pek çok yetişkin, yukarıda sözü edilen ifadelerin yararlı olduğuna inanarak, bunları sıklıkla kullanmayı tercih etmektedir. Gerçekten övgü, çocuklar için yararlı mı, yoksa övgü yerine kullanabileceğimiz daha yararlı bir alternatif var mıdır?

Yazımıza, övgü kullanımını ile ilgili bazı sakıncalardan söz ederek devam edelim.

Övgü, bir şeyin değerini belirtmek, onay veya hayranlık ifade etmek olarak tanımlanabilir (Tompkins, 1991).

Kamii (1984)'e göre,

övgü çocuğun neyin doğru, neyin yanlış olduğuna kendisinin karar vermesi yeteneğinin gelişmesine yardımcı olmaz. Övgü bir tür bağımlılığa yol açmaktadır. Çünkü: aşırı övgü, çocukta, otorite olarak kabul edilen yetişkinin sürekli olarak kendisine neyin doğru ya da yanlış, neyin iyi ya da kötü olduğunu söylemesi gibi bir beklentiye yol açar.

Chandler (1981), Hitz ve Driscoll (1988)'e göre, övgü kullanımında eğer otorite kişi çocuğu olumlu yargılayabiliyorsa, olumsuz da yargılayabilir. Bu durum, çocukta kaygı doğurabilir, bağımlılığa davet eder, kendine güvenme-

**Hiç bir
çocuk
her zaman
iyi,
her zaman
hoş,
her zaman
akıllı
olamaz.**

ye, kendini yönlendirmeye, kendini kontrol etmeye olanak vermez.

Brophy (1981)'e göre, övgü çocuğun kendini değerli hissetme duygusunu yok edebilir ve çocuğun bağımsızlık mücadelesini olumsuz etkiler.

Rowe (1974) tarafından yapılan bir araştırmada, övgü nedeniyle öğrencilerin, verdikleri cevaplara olan güvenlerinin azaldığı ve sözel cevaplarının sayısında bir düşüş olduğu gözlemlenmiştir.

Ohanian (1982)'e göre, "*senin dinle-yiş şeklini beğendim*" gibi ifadeler, çocuklarda öfke duygusuna neden olabilmekte, ayrıca çocuklar, çok küçük yaşlardan başlayarak bu tür ifadelerdeki samimiyetsizliği anlayabilmektedirler (Tompkins, 1991).

"Hiç bir çocuk her zaman iyi, her zaman hoş, her zaman akıllı olamaz". Çocuklar kendilerine yöneltilen olumsuz değerlendirmeleri önlemek için zor işleri denemeye kalkışmak istemeyeceklerdir (Tompkins, 1991).

Martin (1977)'e göre, övgü iç-motivasyonu azaltabilir ve bağımlılığa yol açabilir ayrıca problem-çözmeyi teşvik etmez.

Peki eğer övgünün bu denli sakıncaları varsa "teşvik" sözcüğü ile vurgulamak istediğimiz nedir?

Teşvik, harcanan çabaya veya yapılan işin özelliklerine odaklanan olumlu bir cevaptır (Tompkins, 1991).

Teşvik ifadelerinin özelliklerine baktığımızda şunları görüyoruz; teşvik belirlidir, örneğin, "*görüyorum ki resminde pek çok kırmızı renk kullanmışsın*" gibi. Burada çocuğun yaptığı bir resmin belirli bir özelliğinin vurgulandığını gö-

lirtmiş oluyor.

Teşvik, çocuklar arasında kıyaslamayı ve yarışı önler. Şöyle bir örnek vereyim; merdivenleri çıkmayı öğrenmekte olan çocuğumuza "*dün, merdivenin üçüncü basamağına kadar çıktın, bugün tepeye kadar çıktın*" şeklinde bir ifade kullanabiliriz. Burada görüldüğü gibi çocukları birbiri ile kıyaslamak veya bir yarış ortamına sokmak yok-

rüyoruz.

Teşvik, bitmiş ürüne değil, sürece odaklanır. Bu noktada şöyle bir örnek verebiliriz; çocuk öğretmene bir uzay gemisi yaptığını söylüyor. Öğretmen de "*peki, uzay gemisini nasıl yaptın bana anlat*" diyor. Bu örnekte öğretmen, kullandığı ifade ile uzay gemisi yapma sürecine olan ilgisini, çocuğa açıkça be-

**Teşvik,
bitmiş
ürüne
değil,
sürece
odaklanır.**

Teşvik sayesinde, çocuklar, yanlışlar yapabileceklerini ve bu yanlışlardan da çok şeyler öğrenebileceklerini anlayacaklardır.

KAYNAKÇA

Brophy, J.E. (1981). Teacher Praise: A Functional Analysis. Review of Educational Research, 51(1) 5-32.

Chandler, T.A. (1981). What's wrong with success and praise? Arithmetic Teacher, 29(4), 10-12.

Hitz, R., & Driscoll, A. (1988). Praise or encouragement? Young Children, 6-14.

Kamli, C. (1984). Viewpoint: Obedience is not enough. Young Children, 39(4) 11-14.

Martin, D.L. (1977). Your praise can smother learning. Learning, 5(6), 43-51.

Rowe, M.B. (1974). Journal of Research in Science Teaching, 11(4) 291-308.

Tompkins, M. (1991). In Praise of Praising Less. Extensions, 6(1) 1-8.

tur. Sadece çocuğun yaptığı şeyin üzerinde durulmaktadır.

Teşvik, çocukları oldukları gibi kabul etmektir. Teşvik aracılığı ile çocuklara yaptıklarının önemli olduğu ve bunun kendi kişilik değerleriyle hiç bir ilişkisi olmadığı mesajını verebiliriz. Teşvik sayesinde, çocuklar, yanlışlar yapabileceklerini ve bu yanlışlardan da çok şeyler öğrenebileceklerini anlayacaklardır. Böyle bir ortamda yetişen çocuk, ileride risk almaktan korkmayan bir yetişkin olabilecektir inancındayız.

Yazımızın bundan sonraki bölümünde çocuklarla ilişkilerimizde teşviği nasıl kullanabiliriz konusunda daha somut örnekler vermeye çalışacağız.

☆ **Çocukların oyunlarına katılalım:** Yetişkinin, oynamakta olan çocukların oyunlarında rol alması demek, davranışlarıyla çocuklara yaptıklarının

değerli olduğu ve kendisi tarafından kabul edildiği mesajını vermesi demektir ki bu da teşviktir.

☆ **Çocukların çabalarını ve yaptıklarını tarif etmelerini teşvik edelim:** Örneğin, "ne kadar güzel bir resim" yerine, "bana resmini biraz anlatır mısın?" ifadesi kullanılabilir. Bu tür bir ifade yoluyla çocuğu yaptığı resmi anlatmaya teşvik etmekteyiz. Burada herhangi bir yargılama yoktur.

☆ **Yorumlarımızla çocukların yaptıklarını/görüşlerini kabul edelim:** Örneğin, "aferrin" yerine, "ilk defa bu pazılı yaptığını görüyorum. Gerçekten onun üzerinde epey uzun çalıştın" diyebiliriz. Bu tür bir yorum, çocukla yetişkin arasındaki konuşmayı başlatmada ve sürdürmede olumlu bir rol oynayacaktır.

Yazımızı sona erdirirken şunu belirtmek isitiyoruz, övgü ifadeleri yerine teşvik içeren ifadeler kullanmak, zaman alıcı ve çaba gerektiren bir süreç olacaktır. Ancak her övgü ifadesi kullanma girişimimizi, bir teşvik ifadesi ile değiştirmeye çalışmak ve bunun çocuklar üzerindeki olumlu etkilerini gözlemlemek, tüm bu çaba ve girişimlerimizin denenmeye değer olduğunu gösterecektir. Geleceğin kendine güvenen, bağımsız, yardımlaşan, atılcı yetişkinlerini yetiştirebilmek için teşviği günlük hayatımızda daha fazla kullanalım...

Çocuklara Okuma Alışkanlığı Kazandırmada Ebeveynlerin Rolü

Araş. Gör. Bülent YILMAZ

Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Kütüphanecilik Bölümü.

Sağlıklı, zengin kişilikli, gelişmiş bir çocuk yetiştirmenin ve topluma iyi bir birey kazandırmanın en önemli gereklerinden birisinin okuma alışkanlığı olduğu unutulmamalıdır.

Okuma, birey için sürekli genişleyen ve derinleşen toplumsal yaşamı yakalayabilmenin, ona uyum sağlayabilmenin önemli bir aracıdır. Toplumsal bir varlık olma özelliği, bireyin bu yaşamın içinde yer almasını zorunlu kılmaktadır. Toplumsal yaşamın çok boyutlu ve sürekli olma niteliği, okumanın da sürekli ve çok boyutlu olmasını gerektirmektedir. İşte, okuma alışkanlığı, bireyin, okuma eylemini bir gereksinim ve zevk kaynağı olarak algılaması sonucu, sürekli, düzenli ve eleştirisel bir biçimde gerçekleştirmesi anlamına gelmektedir.

Okumanın (okuma alışkanlığının) çocuk için önemini yoğunlaştığı temel alanlar, zekâ, kişilik, ruh sağlığı, eğitim, başarı ve top-

lumsallık olarak özetlenebilir. Bir başka deyişle, sürekli okuma, çocuk için zekânın gelişmesi; sağlıklı bir kişilik; sağlam bir ruhsal yapı; eğitimde verimlilik; üstün başarı ve toplumsal (etkin) bir birey için oldukça önemli bir kaynak ya da araçtır. Özellikle, ebeveyn ve öğretmenlerin bu konunun bilincinde olmaları, sözü edilen alanlardaki büyük sorumlulukları gereği son derece önemli görünmektedir.

Yapılan araştırmalar, okuma alışkanlığı kazanma/kazandırma için en önemli dönemin çocukluk çağı olduğunu açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Kişiliğin temelini, bu dönemde atıldığı gerçeği, sağlam bir okuma alışkanlığı için, çocukluk çağının ebeveyn ve öğretmen için kaçırılmaması gereken bir

**Araştırmalar,
okuma
alışkanlığının
kazanıl-
masında
en önemli
dönemin
çocukluk
çağı
olduğunu
ortaya
koymuştur.**

fırsat ve olanak olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, bir anlamda çocukların geleceğini belirleyen kişiler olarak ebeveyn ve öğretmenlerin okuma alışkanlığı kazandırma konusundaki görev ve sorumlulukları, en az onların fiziksel gelişimlerdeki sorumlulukları kadar önemlidir.

Okuma alışkanlığı kazandırma konusunda çocukluk dönemine (0-12 yaş) ilişkin gözden kaçırılmaması gereken temel ilkeleri kısaca irdeleyebiliriz.

Herşeyden önce ebeveyn ve öğretmenlerin şu dört noktanın bilincinde olmaları gerekmektedir:

1. Çocukluk dönemi kişiliğin oluştuğu dönemdir.

2. Okuma, sağlıklı ve gelişmiş bir kişiliğin temel taşlarından birisidir.

3. Ebeveyn ve öğretmen çocuğa okuma alışkanlığı kazandırma ve geliştirmede doğrudan sorumlu kişilerdir.

4. Okuma alışkanlığı, ancak çocukluk döneminde kazanılır.

**Okuma,
sağlıklı
ve gelişmiş
bir
kişiliğin
temel
taşlarından
birisidir.**

Bu bilince sahip olmak, ebeveyn ve öğretmenlere çocuğa okuma alışkanlığı kazandırma sorununun çözümünde çok büyük bir şans verecektir.

Çocuğa bu alışkanlığı kazandırma sorumluluğuna sahip ebeveyn için önemli bir diğer nokta, bu konuda neyin, nasıl yapılması gerektiğini bilmesidir. Yani, çocuğuna okuma alışkanlığını nasıl kazandıracığının yollarını, yöntemini belirlemesi, en azından bu konuda temel bilgilere sahip olması gerekmektedir.

Çocuğun doğduğu andan itibaren çevresindeki kişi ve olayları giderek artan bir biçimde algıladığı gerçeğine dayanarak, çocuğun çevresinde bu andan itibaren okuyan kişi ya da kişileri görmesinin son derece yararlı olacağını söyleyebiliriz. Özellikle bir yaşından itibaren okuyan biri kişiyi algılama düzeyine sahip olacaktır. Yani, çocuğun okuma alışkanlığı kazanabilmesinde, özellikle bir yaşından itibaren okuyan bir anne ve babayı görmesi son derece önemlidir. Bilimsel araştırmalar ailesinde okuyan bireylerin olduğu çocukların, aksi koşullara sahip çocuklara göre okuma alışkanlığı kazanma olasılıklarının anlamlı oranda yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Okuyan bir örnek, bütün bir çocukluk dönemi boyunca gereklidir. Yani, okumayan bir anne ve babanın okuyan bir çocuğa sahip olma şansı çok yüksek değildir.

Çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasında önemli bir başka unsur, evde görünür yerde bir kitaplığın olmasıdır. Bu durum, onun, yaşamda kitap vardır ve olmalıdır gerçeğine ulaşmasına, dolayısıyla, okuma alışkanlığı kazanmasına katkı sağlayacaktır. Kitapla çok erken yaşta karşılaşan bir çocukla,

ilk kez ilkokul döneminde karşılaşılan çocuk arasında okuma alışkanlığı kazanma açısından önemli farklılıklar olacaktır. Çocuk, zaman zaman gidip o kitaplıktaki kitapları çıkarmalı, onlarla oynamalı ve yırtmalıdır. Kitaplıkla bağlantılı bir diğer konu da, kitabın çocuğun dünyasında bir oyuncak olarak da yer almasıdır. Çocuğun dünyasının oyun olduğunu göz önüne alırsak, kitabı bu dünyanın içine sokmamak okuma alışkanlığı açısından büyük kayıp olacaktır. Ayrıca, çocuğun kitap, gazete ve dergileri oyun sırasında yırtmasına hiçbir biçimde olumsuz tepkide bulunulmamalıdır. Böyle bir tepki, onda kitaba karşı bir korku ve uzaklaşma yaratacaktır.

Çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasında ebeveynin çocuğa onun ilgisinin düzeyi ve niteliğine uygun öyküler, masallar okumasının oldukça önemli katkısı olmaktadır. Çocuğa yüksek sesle okunacak bu masal ve öyküler, onun kelime dağarcığını artıracak, zihinsel gelişimini sağlayacak, çocuk için çok önemli olan hayal dünyasını genişletecek, algılama ve soyutlama düzeyini yükseltecek, kısaca yaşamını zenginleştirecektir. Ancak, burada dikkat edilmesi gere-

ken çok önemli bir nokta vardır: Çocuğa okunacak veya anlatılacak masal ve öyküler ilgi çekici ve çocuğun düzeyine uygun olmalı, ilgisini çekmiyorsa kesinlikle zorlama yoluna gidilmemelidir. Okuma alışkanlığı kazanma yolunda çocuğa yapılacak en olumsuz davranış onu okumaya zorlamaktır. Kuşkusuz, okumaktan hoşlanmıyor diye ona bu alışkanlığı kazandırmaktan vazgeçmek de yanlış bir tutumdur. Ebeveyn, oyun, çok ilgi çekici masal, öykü ya da kendi yaratıcılığı ve çocuğuyla ilişkileri çerçevesinde bulacağı yollar ile bu alışkanlığı mutlaka kazandırmaya çalışmalıdır. Buna bağlı olarak, ebeveyn çocuğun kendi kendine okumaya başlamasıyla birlikte, öğretmeniyle işbirliğine giderek kitap seçiminde yardımcı ve yönlendirici olmalıdır.

Çocuğa erken yaşlarda boyama kitabı, ilgi çekici boya kalemleri alınmalı, çocuğun resim yapması, resimleri boyaması sağlanmalıdır. Boyama kitapları çocuğun estetik duygusunun gelişmesini sağlayacak, bu ise, masal, öykü dinlemek ve okumaktan zevk almasına katkıda bulunacaktır. Ancak, çocuk boyama konusunda elden geldiğince özgür bırakılmalı, özellikle renk seçimi konusunda yön-

Çocuğun okuma alışkanlığının hammaddesi olan kitabın seçiminde hem biçim ve hem de içerik açısından çok titiz davranılmalıdır.

Toplumsal yaşamda etkin bireylerin daha fazla okudukları araştırmalarla ortaya konmuş bir gerçektir.

ken çok önemli bir nokta vardır: Çocuğa okunacak veya anlatılacak masal ve öyküler ilgi çekici ve çocuğun düzeyine uygun olmalı, ilgisini çekmiyorsa kesinlikle zorlama yoluna gidilmemelidir. Okuma alışkanlığı kazanma yolunda çocuğa yapılacak en olumsuz davranış onu okumaya zorlamaktır. Kuşkusuz, okumaktan hoşlanmıyor diye ona bu alışkanlığı kazandırmaktan vazgeçmek de yanlış bir tutumdur. Ebeveyn, oyun, çok ilgi çekici masal, öykü ya da kendi yaratıcılığı ve çocuğuyla ilişkileri çerçevesinde bulacağı yollar ile bu alışkanlığı mutlaka kazandırmaya çalışmalıdır. Buna bağlı olarak, ebeveyn çocuğun kendi kendine okumaya başlamasıyla birlikte, öğretmeniyle işbirliğine giderek kitap seçiminde yardımcı ve yönlendirici olmalıdır.

Çocuğa erken yaşlarda boyama kitabı, ilgi çekici boya kalemleri alınmalı, çocuğun resim yapması, resimleri boyaması sağlanmalıdır. Boyama kitapları çocuğun estetik duygusunun gelişmesini sağlayacak, bu ise, masal, öykü dinlemek

ve okumaktan zevk almasına katkıda bulunacaktır. Ancak, çocuk boyama konusunda elden geldiğince özgür bırakılmalı, özellikle renk seçimi konusunda yönlendirilmemelidir. Çocuğun baktığı ya da okuduğu kitaplardaki resimlerin renkli olması ve bir çerçeve içine alınmamış olması önemlidir. Siyah-beyaz resimler çocuğu okumaktan soğutacak, çerçeve içine alınmış resimler ise çocuğun hayal dünyasını sınırlamasına neden olabilecektir. Çocuğun incelemesi ya da okuması için seçilen kitapların büyük insanların okuduğu boyutta olması, olumsuz bir etki yaratabilir. Bunun yerine çok küçük ya da çok büyük kitaplar bu alışkanlığı kazanana kadar çok daha uygundur.

Ayrıca, kitapların 1. cins hamur kâğıda basılmış olması, sağlam ciltlenmiş olması, kapaklarının yırtılmayan nitelikte olması önemlidir.

Kısaca, çocuğun okuma alışkanlığının hammaddesi olan kitabın seçiminde hem biçim ve hem de

İçerik açısından çok titiz davranılmalıdır.

Okuma alışkanlığı kazanmada, çocuğun ebeveyn tarafından kütüphaneye, kitapçılara, kitap sergilerine götürülmesi olumlu etkiler yaratan bir yaklaşım olacaktır. Çocuk, kitabın olduğu ortamı algılayacak, yaşam biçimine bunu da katabilecektir.

Toplumsal yaşamda etkin bireylerin daha fazla okudukları araştırmalarla ortaya konmuş bir gerçektir. Dolayısıyla, çocuğun yaşına uygun biçimde toplumsal yaşamda etkin olması sağlanmalıdır. Bunun için, küçük yaşlardan itibaren çocuk, sinemaya, tiyatroya, konsere vb. etkinliklere götürülmeli, okula başladıktan sonra bu etkinliklerde yer alması yönünde desteklenmelidir. Çocuğun etkin bir yaşama sahip olmasını sağlamak okuma alışkanlığı için son derece önemli bir katkıdır. Ancak, tüm bunlarda zorlamanın olmaması gerektiği unutulmamalıdır.

Çocuğun eğitime başlamasının okuma alışkanlığı açısından iki anlamı vardır: Toplumsal çevre olarak ailenin yerini okul ve yakın arkadaş grubu almış ve çocuk için örnek kişi çoğu zaman öğretmeni olmuştur. Çocuğun okuma alışkanlığının gelişmesi için yapılabilecek yardımlarda bu değişikliğe uygun biçimde yeniden ele alınmalıdır. Buna göre, hem çocuğun ve hem de ebeveynin öğretmen ile kuraca-

ğı ilişki çok önemlidir. Ebeveynin çocuğunun öğretmeni ile kuracağı yakın ilişki onun okuma alışkanlığı kazanmasının ve bunu geliştirmesinin yolunu açacaktır. Kuşkusuz, bu konuda öğretmenin de bilinçli olması

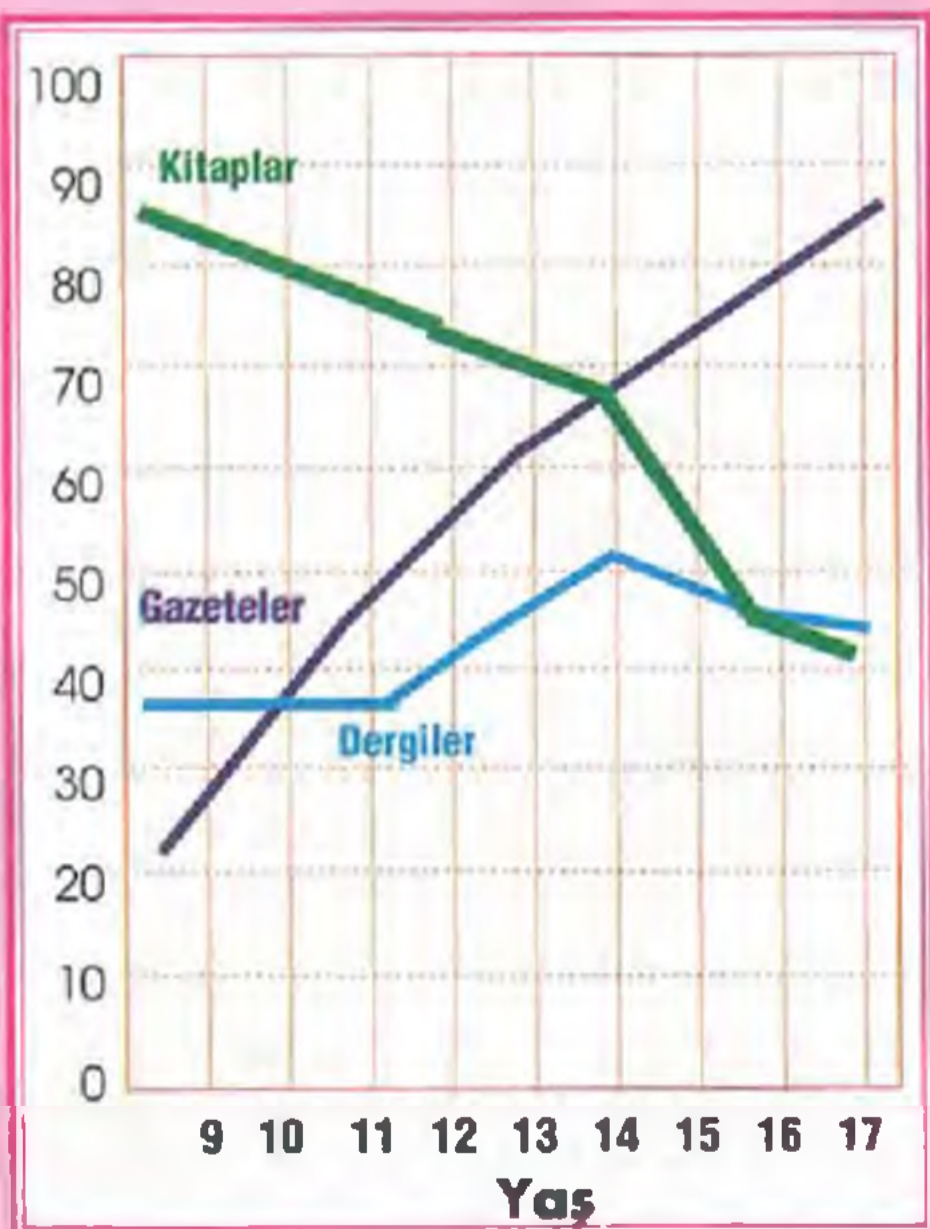
bir zorunluluktur. Ebeveyn, en azından, çocuğunun okuma alışkanlığı konusunda duyarlı olduğunu öğretmene göstermelidir.

Okula başladıktan sonra, çocuğun okul ödevlerini ebeveynin bizzat yapması yanlış bir tutum olacaktır. Bunun yerine, çocuğu çeşitli kaynaklara yönelmeli ve ona, ödevlerini ancak bir takım kaynakları kullanarak yapabileceği, yapması gerektiği bilinci kazandırılmalıdır. Böyle bir yaklaşım, çocuğun kitaplarla içli dışlı olmasını ve kitapları, kendi dünyasının ayrılmaz bir parçası haline getirmesini sağlayacaktır.

Ç o c u ğ u n okuma alışkanlığı kazanmasına yönelik olarak buraya kadar sıralananlar bilimsel dayanakları olan bir takım önerilerdir.

ÇOCUKLARDA OKUMA ORANLARI

9-17 yaşları arasında kitap okuyan çocukların yüzdesi yarıya düşmektedir. Aynı iki yaş grubu ele alındığında ise, gazete okuyanların yüzdesi artmakta, dergi okuyanların yüzdesi önce yükselmekte, sonra düşmektedir.

Kaynak: School Library Journal, A Cahners / RR Bowker Publication, New York 1994 Vol. 40, No.1, P 16.

Çocuğunuzu Tanıyor musunuz? Adım Adım Gelişim (3-19 yaşlar)

Hemen her anne-babanın çocuklarını daha iyi tanıma ihtiyacı duydukları bilinmektedir. Çocuk ve gençleri daha iyi tanımak ise onların içinde buldukları gelişme döneminin özelliklerinin bilinmesini gerektirmektedir.

"Gelişme", hayat boyu süren ve yaşam süreci içinde meydana gelen düzenli değişiklikler biçiminde tanımlanabilir. Doğadaki tüm canlılar bir gelişim sürecinden geçerler. İnsanoğlu da hayatı boyunca farklı gelişme dönemleri yaşar. Bu dönemlerin her birinin kendine özgü psikolojik ve fizyolojik özellikleri vardır. Gelişme, hayatın ilk yıllarında daha belirgin, daha hızlı ve sürekli'dir. 20 yaşından sonra olan değişiklikler daha az dikkat çekerler.

Gelişme dönemleri her insan için aynı olmasına rağmen, bu dönemlerin psikososyal ve fiziksel özellikleri, her çocuk için farklı yaşlarda ve farklı düzeylerde gözlemlenebilir. Bu da "bireysel farklılıklar"ın gelişme sürecinde büyük bir rol oynadığını göstermektedir.

Bu yazıda, ilk çocukluktan ergenlik dönemine dek (3-19 yaş), çocukların geçirdiği psikososyal ve fiziksel evreler pratik bir yarar olması amacıyla, gelişim dönemi ve gelişim alanı halinde incelenmiştir. Değişik yaş grupları içinde belirtilen özellikler, katı bir zaman tablosu olarak değerlendirilmemelidir. Kronolojik yaş sınırları sadece o yaşta gözlemlenecek özellikler hakkında bilgiler vermektedir. Kişisel farklılıklar nedeniyle, çeşitli gelişim özellikleri ve davranışların, bazı çocuklarda burada belirtilen yaştan daha önce veya daha sonra görülebileceği unutulmamalıdır.

FİZİKSEL GELİŞİM

- Fiziksel enerji düzeyi yüksektir.
- Fiziksel aktiviteler için fırsatlar yaratır. Bağımsızlık ve keşfetme duygusu önemlidir.
- Kas koordinasyonu hızlanır; kızların, erkek çocuklara göre kas koordinasyonu daha fazla gelişmiştir.
- Kendi kendine giyinip soyunabilir.
- Merdivenleri iner, çıkar; her basamakta diğer ayağını kullanabilir.

SOSYAL GELİŞİM

1. AİLE

- Anne-babalar, çocuğun cinsiyet rollerinin gelişmesinde model olurlar.

- Anne-babanın tutumları, çocuğun kendisine saygısını ve güvenlik hissinin gelişmesini etkiler.
- Yetişkinin koruması ve kontrolü, çocuğun fiziksel güvenliği için önemlidir.
- Çocuk, saldırganlığını kontrol etme, başarıyı yaşama, bağımsızlık gibi konularla ilgili olan aile beklentilerini öğrenir.
- Diğer insanlara karşı ilgisini ifade edebilir.
- Ev içinde yapılması gereken küçük işleri yapmaya isteklidir ve yapabilir.
- Gerektiğinde bilgi almayı, soru sormayı ve kurallara uymayı öğrenir.
- Yetişkinleri yorgunluk noktasına vardırarak kadar enerjiktir.
- Yetişkinler tarafından konulan sınırları, kuralları test eder.
- Ailesi ve evi için güçlü duygular beslemeye başlar.

2. ARKADAŞLIKLAR:

- Arkadaşlıkların süresi kısadır.
- Paralel oyunlar yaygındır. Ortaklaşa oyunların başlamasıyla, kızlar ve erkekler beraber oynamaya başlarlar.
- Diğer insanların duygularıyla ilgilenmeye başlarlar; yaşlılarının tutumlarını gözlerler.
- Yeni insanlarla tanışmaktan ve yeni deneyimlerden hoşlanırlar.

3. OKUL

- Okul öncesi deneyimler sosyal gelişimi olumlu yönde etkiler.
- Olumlu okul öncesi deneyimler bilişsel gelişimi etkiler.

KİŞİLİK GELİŞİMİ

1. HEYECANLAR (DUYGULAR)

- Kendini kontrol edebilmeye başlar; bazı hayal kırıklıklarının üstesinden gelebilir.
- Daha esnek olmaya ve alternatifleri kabul etmeye başlar.
- Sürprizlerden ve beklenmedik uyarılardan hoşlanır.
- Mizah duygusu gelişir.
- Otonominin gelişmesi için yetişkinin desteğine ihtiyaç vardır.
- Duyguların açık bir dille ifade edilmesi, duygusal gelişim açısından önemlidir.
- Karanlıktan, yalnız kalmaktan ve garip, bilinmeyen ortamlardan korkar.

2. DEĞERLER:

- Yakın çevresindeki yetişkinlerden toplumsal değer ve rolleri öğrenir.
- Doğruyu ve yanlış ayırtmayı öğrenir.
- Anne-babadan ayrılmayı ve bağımsızca hareket edebilmeyi öğrenir.

3. KİŞİLİK:

- Kendi kişiliğinin farkındadır ve kendini diğer insanlarla karşılaştırır.
- Güçlü tercihleri vardır.
- Başarıyla gurur duyar.
- Sahip olma olgusunu anlamaya başlar.
- Cinsiyet farklılıklarından haberdardır.
- Bağımsız olmak ister ve bazı aktiviteleri bağımsız yapabilmeye yetisine sahiptir.
- Keşfeder; her yeni deneyiminin için çaba isteyen bir olay.

DÜŞÜNCE VE DİL GELİŞİMİ

1. DÜŞÜNCE:

- Hayal ve gerçeği ayırtmekte zorlanır.
- Dikkat süreci kısadır, kolayca dikkati dağılır, konudan konuya geçer.
- Objelere isim vermeye başlar. Benzer objeleri ve benzer fonksiyonları olan objeleri gruplandırmaya, kategorilere sokmaya başlar.
- Nicelik algılaması gelişmesine rağmen sayıları kullanır. Çabuk yargılar, fakat hatalı yargılama yapabilir.
- İki alternatif arasında karar verebilir.
- İki fikirden daha fazlasını içermiyorsa, yönergeleri takip edebilir.
- Hatırlama gücü sınırlıdır. Çünkü gördüğü objeleri ve duyduğu sesleri sınıflandırmakta güçlük çeker.
- Duygusal açıdan önemli olan olayları daha kolay hatırlar.

2. DİL :

- Dil kullanımında yaşlılarından farklı olabilir, eğer kabul görüyorsa daha akıcı konuşur.
- Soyut ve fonksiyonel kelimeler kullanır.
- Kelime dağarcığı hızla artar, konuşmaktan hoşlanır, kendi ismini söyleyebilir.
- Daha uzun ve güzel cümleler kurmaya başlar; 4-6 sözcükten oluşan cümleler kurabilir.
- Duygularını açıklamak için sözcükleri kullanmaya başlar.
- Sesler ve kelimeler sık sık tekrar edilir.

FİZİKSEL GELİŞİM

- Kızların fiziksel gelişimi ve fiziksel başarısı erkeklere göre daha üstündür.
- Kaslar ve göz-el koordinasyonu gelişir.
- Araç ve gereçleri başarılı bir şekilde kullanmaya başlarlar.
- Fiziksel gelişim, yaşları arasında önemli olmaya başlar ve kendine güvenmesini sağlar.
- Tanınabilir insan figürü çizer.
- Enerji düzeyi yüksektir.
- Oyun oynamak için gerekli fiziksel özellikleri kazanır.
- Okuma yazmayı öğrenmeye hazırdır.

SOSYAL GELİŞİM

1. AİLE:

- Aileler, beklenen ve beklenmeyen tipik cinsiyet rollerini çocuklara iletirler.
- Çocuk, okula başlamasıyla birlikte yeni beklentilerle karşılaşır. Örneğin, bağımsızca davranabilme yeteneği test edilir.

2. ARKADAŞLIKLAR:

- Diğerlerini anlamaya ve onların bakış açılarını görmeye başlar.
- Erkek çocuklar için, beklenen cinsiyet rollerinden sapma durumlarında yaşlılarından aldıkları tepkiler çok önemlidir.
- Fiziksel, zihinsel ve sosyal farklılıklar hakkında yaşlılardan eleştiri gelmeye başlar.
- Giyim, kuşam, dil vb. konularda yaşlılarla uyum içinde olmaya başlar.
- Sık sık değişen, iki veya üç samimi arkadaşı vardır.
- Oyun grupları küçüktür ve kısa süreli oyunlar oynanır.
- Sık sık fakat kısa süreli tartışmalar çıkar.
- Yaşlılar gittikçe büyük önem taşımaya başlarlar; fakat yetişkinler, danışmak ve destek almak için asıl kaynak olarak kalırlar.
- Cinsiyet ayrımı başlar, kız-erkek arkadaşlığı azalmaya başlar.
- Yaşlı grubunun, bu yaşta çocuğun üzerinde büyük etkisi vardır.
- Paylaşır ve sırasını bilir. İşbirliğinin olduğu organize oyunlara katılır.

3. OKUL:

- Öğretmenin desteği ve beğenisi, bu yaşlardaki çocukların başarısı, olumlu arkadaş ilişkisi kurabilmesi ve kendine saygısı açısından çok önemlidir.
- Öğretmenini çok sever ve ona bağlıdır.
- Başarılı bir okul hayatı; öğrenimi ve ilerdeki eğitimi ile ilgili olumlu davranışlar geliştirmesi bakımından çok önemlidir.
- Okulu ve öğrenmeyi heyecan verici bir deneyim olarak görmeye açıktır ve okuldaki çalışmalara katılmaya gönüllüdür.
- Bu yaş grubundaki çocuklar, öğretmenlerinin kendi davranışları yoluyla ilettikleri sosyal tutumlardan ve değerlerinden haberdardır ve etkilenirler.

KİŞİLİK GELİŞİMİ

1. HEYECANLAR: (Duygular)

- Korku, hoşlanma, duygusallık, öfke, utangaçlık, kıskançlık gibi duygularını özgürce ve genelde uç noktalarda ifade ederler.

- Anne-babadan ayrılma durumunda daha kabul edici ve rahat bir tutum gösterirler.
- Yetişkinlerden kendi yaptıkları ile ilgili konularda onay beklerler.
- Sevildiğinden emin olmak ister.
- Mizah duygusu anlamsız sözcükler, pratik şakalar ve şaşırtıcı sorularla ifade edilir.

2. DEĞERLER:

- Görev sorumluluğunu kazanmıştır ve başarılı olmanın önemini anlar.
- Bilinçli bir şekilde davranmaya başlar. Hareketlerinin sonuçları hep uçlarda seyredir. Davranışları ya hep doğrudur, ya da hep yanlıştır.
- Bazı kurallar olduğunu kabul etmeye başlar ama bu kuralların arkasında yatan prensipleri anlayamaz.

3. KİŞİLİK:

- Yetişkin ve çocuk dünyası arasındaki farklılıkları ayırdeder.
- Fiziksel açıdan kendine bakma konusunda bağımsızlığını kazanmaktadır.
- Günlük yaşam için gerekli olan pratik bilgiyi kazanmaktadır.
- Gecikmiş bir başarı için hemen ödüllendirilmeyi beklemekten vazgeçer.

DÜŞÜNCE VE DİL GELİŞİMİ

1. DÜŞÜNCE:

- Hoyal ve gerçek dünyasını daha net bir şekilde ayırdeder.
- 7 yaşında dikkat süresi önemli ölçüde genişler, dikkatini başka yöne çevirebilir.
- Olgular genellikle fonksiyoneldir. Beraber işlev gören veya aynı amaca hizmet eden iki objeyi benzer görür. Örneğin kaşık ve çatal benzer objelerdir. Çünkü ikisiyle de yemek yenir.
- Objeleri niceliğine ve ölçü boyutlarına göre sıralar.
- Hafızası somut objeler (numara, harf gibi) açısından oldukça iyidir. İki'den fazla fikri, kısa süre içinde hatırlayabilir. Görüntü ve seslerle ilgili yaptığı sınıflandırma, daha kolay hatırlamasını sağlar. Bilgiler, anlamlı bir bütün halinde verildiğinde çocuk tarafından daha kolay hatırlanır.
- Yargılama yapabilmesi ve karar verebilmesi için uzun süreye ihtiyaç duyar.

2. DİL

- Sözcükler ve resimlerin gerçek objeleri temsil ettiğini öğrenir.

- Bugün ve geçmiş olaylarla ilgili hikayelere ilgi gösterir.
- Kelime hazinesindeki somut kelimelerin sayısı daha fazladır. Örneğin, aktiviteleri ve objeleri temsil eden kelimeleri bilir.
- Anlama kabiliyeti, konuşma kabiliyetine nazaran daha gelişmiştir.
- Kelimeleri sert bir şekilde ifade edebilir.
- Yetişkinler, iletişimi önleyen ve hatırlamayı gerektiren konularda onların dili kullanma zorluklarının farkındadırlar.
- Benzerlikleri ve zıtlıkları kelimelerle ifade edebilirler.

8-10 YAŞLAR

FİZİKSEL GELİŞİM

- Kendine verdiği değer ve diğerlerini etkileme açısından fiziksel yetenekler daha önem kazanır.
- Kızlar erkeklere göre daha hızlı gelişme kaydederler; boyları daha uzundur; daha güçlüdürler ve kas koordinasyonu daha gelişmiştir.
- Enerjiktir. Fiziksel aktiviteler daha önemli olmaya başlar.
- Bu yaş periyodunun sonuna doğru kızlarda ergenlik gelişimi hızla başlar.
- Erkek çocukların fiziksel gelişiminde durgunluk görülür.
- Kişisel temizliğiyle ilgilenme sorumluluğunu alabilirler.

SOSYAL GELİŞİM

1. AİLE:

- Anne-baba rehberliği ve desteğinin çocuğun okul başarısı üzerinde büyük etkisi vardır.
- Anne-babanın ilgisi ve teşviki çocuğun ev dışı ilgilerinin ve aktivitelerinin genişlemesinde büyük rol oynar.
- Anne-babalar kişisel ve sosyal sorumluluklar almada çocuğa yardım ederler.

2. ARKADAŞLIKLAR:

- Değişebilen ve yaşlıları tarafından empoze edilen kurallarla fazla ilgili olurlar.
- Yaşlılar, cinsel konular hakkında doğru ya da yanlış bildiklerini paylaşırlar.
- Yarışma ve rekâbet ortamlarından hoşlanırlar, hırslıdırlar. Kendileriyle gurur duyarlar.
- Kızlar ve erkeklerin ilgi duydukları konular farklıdır.
- Kızlar ve erkekler arasındaki farklılıklar, sık sık tartışmalara yol açar.
- Kızlar ve erkekler ayrı gruplar oluştururlar.
- Özellikle aynı cinsten olan yaşlılarla fiziksel oyunlar oynanırken aşırı enerji sarfedilir.

- Hem erkekler, hem de kızlar hobileri ile ilgilidirler.
- Yaşlı grubunun bu yaşlardaki çocuklar üzerindeki etkisi gittikçe artar.

3. OKUL:

- Okul aktivitelerindeki aşırı hırs, başarısızlıkla başa çıkmayı zorlaştırabilir.
- Öğretmenin desteği ve beğenisine olan ihtiyaç devam eder.
- Beklenen sorumlulukları yerine getirebilir.

KİŞİLİK GELİŞİMİ

1. HEYECANLAR (DUYGULAR)

- Diğer insanların duygularına olumlu ve/veya olumsuz bir şekilde tepki verirler.
- Eleştirilme ve alay edilme konusunda hassastırlar.
- Yetişkinlerle sıcak, arkadaşça ilişkiler kurmaya çalışırlar.

- Endişeler daha çok kişinin kendisine saygısını ve güvenini tehdit eden olaylarla ilgilidir. Örneğin, anne-babadan birini kaybetme, ailenin ekonomik durumunda bozukluk gibi...

2. DEĞERLER:

- Tutumları, sosyal değerleri ve inanç sistemlerini sorgular ve test ederler; bu da duygusal çatışmaya yol açabilir.
- Yetişkin rol modelleri, kabul edilebilir davranışlar hakkında çocuklara ipuçları verir.
- Kuralların sebeplerini anlarlar ve davranışlarını bu kurallara göre ayarlarlar.
- Kendi davranışlarını değerlendirmeye başlarlar, kendileri için standartlar belirlerler, davranışlarının sorumluluklarını üstlenirler.

3. KİŞİLİK:

- Cinsiyet rollerine uygun hareket ederler.
- Kişisel bağımsızlıklarını kazanırlar.
- Sahip oldukları eşyaların önemini farkındadırlar.
- Kendilerini bir çok konuda yeterli hissederler, ev dışı veya evdeki işleri bağımsızca yapabilirler.

DÜŞÜNCE VE DİL GELİŞİMİ

1. DÜŞÜNCE:

- Uzun süreli ilişkileri vardır. Planlar yapar ve konuyla ilgilenirler.
- Benzerlikleri görürler. Çünkü iki obje gözlemlenebilen özellikleri veya soyut özellikleri paylaşıyorlardır.

- Pratik çözümler bekleyen ortamlarda mantıklı düşünceler ile ri sürebilirler.
- Sebep-sonuç arasındaki ilişkiyi anlamaya başlarlar.
- Para kavramı gelişmiştir ve para üstü almayı, para bozdurmayı doğru bir şekilde yapar.
- Zaman kavramı gelişmiştir, ileriye dönük planlar yapabilir.

2. DİL:

- Okuma ve dil yetenekleri diğer çocuklardan farklı olabilir.
- Fikir alışverişi yapar; konuşmak ve tartışmaktan hoşlanır.
- Soyut kelimeleri daha fazla kullanmaya başlar.
- Argo kelimeler kullanmaya başlar.

FİZİKSEL GELİŞİM

- Erkeklerin ergenlik gelişimi hızla başlar.
- Kızların ergenlik gelişimi en üst düzeydedir. Vücudunda değişiklikler oluşur. Hızla değişen vücuduna uyum sağlayamaya-bilir.
- Kızlar için buluğ dönemi. Cinsel özellikler gelişmeye devam eder. Göğüsler gelişir ve menstrasyon başlar.
- Hem erkeklerde, hem de kızlarda erken fiziksel gelişme kendilerine olan güvenlerini fazla-laştırır.
- Erkeklerin motor gelişim ve koordinasyonu gelişir. Fiziksel açıdan üstün olur.

SOSYAL GELİŞİM

1. AİLE:

- İyi kararlar verebilmek için deneyime ihtiyacı vardır.
- Anne-babanın çocuğun davranışı üzerindeki etkisi ev dışında gittikçe azalır.
- Çocuğun olumsuz ve kavgacı tavrı, ailesine verdiği önemi azaltmaz.

2. ARKADAŞLIKLAR:

- Yaşıtlar, çocuğun davranış standartları ve model kaynaklarıdır.
- Grup tarafından verilen rolle-ye uyarlar.
- Erkeklerin ve kızların ilgileri daha değişik ve çeşitlidir.
- Genelde gürültülü ve neşelidirler.
- Grup oyunları popülerdir.
- Aynı cinsten ve karşı cinsten olan kişilere yönelik kaba davranışlarda bulunmaya başlarlar. Kahraman olmak isterler.
- Kızlar, sosyal etkinliklerde er-keklerle nazaran daha faaldirler.
- Karşı cinse ilgi artmıştır. Ge-nelde kızların erkeklere ilgisi, erkeklerin kızlara olan ilgisin-den daha fazladır.
- Kendi davranışlarının farkın-da olma, onda kaygı ve endişe yaratır.
- Alkol, sigara ve ilaç kullanımı gibi olumsuz alışkanlıklarla karşı karşıya gelebilirler.
- Yaşıtlardan oluşan grubun, çocuğun davranışları üzerindeki etkisi artar.
- Cinsellik olgusu gelişir. Arka-daşlar arasında bilgi alışverişi başlar.

3. OKUL:

- Yeni okul ortamında çekin-genlik yaşayabilir. Ortaokul il-kokuldan daha karışık görebilir.
- Okuldaki otorite ve disiplin sorgulanmaya başlar ve genel-likle karşı çıkılır.
- Okul birçok sosyal deneyim için önemli bir ortamdır.

KİŞİLİK GELİŞİMİ

1. HEYECANLAR: (DUYGULAR)

- Kendine güvenmeme eğili-mi vardır; kendini inceler; içe-dönük ve utangaç olabilir.
- Diğer insanların, özellikle yaşıtlarının kendisi hakkında-ki düşüncelerinden endişele-nirler.
- Duyguları sık sık değişir ve tahmin edilemez. Duygularını nadiren dışa döker.
- Uyumluluğa önem vermesi, diğerlerinin belirgin olarak görülen farklılıklarını tolere edememesine sebep olur.
- Tepki şekli, reddetme veya iki taraflı davranma şeklinde olsa da yetişkinin duygusal il-gisinin devam etmesi gerekir.
- Fiziksel değişiklikler duygu-sal açıdan büyük bir stres oluşturur.

2. DEĞERLER:

- Yaşıtların etkisi önemli ol-masına rağmen, kendi değer yargılarını geliştirirler ve gös-terirler.
- Dürüstlük, yargılama gibi etik kavramları algırlarlar.
- Sosyal içerikli konuların far-kına varmaya ve bu konuları tartışmaya başlarlar.

3. KİŞİLİK:

- Sosyal rollerini benimseme-ye başlarlar.
- Karşı cinsle ilişkilerde kendi rollerinin nasıl olması gerekti-ğini öğrenirler.
- Benliklerinin oluşması süre-cinde zaman zaman duygu-sal çatışmalar yaşarlar.
- Fiziksel değişimler, kişilik

DÜŞÜNCE VE DİL GELİŞİMİ

1. DÜŞÜNCE:

- Somut düşünceden soyut dü-şünceye geçerler. Ayırdedici ve seçici soyut kelimeler kullanırlar.
- Eleştirel yönde düşünmeye başlar. Bağımsızlığına düşkün-dür.
- Problem çözerken mantıksal yollar kullanır, parçadan tüme varış yöntemi en çok kullanılan yöntemdir.
- Problem çözerken alternatifleri de gözönünde bulundurur.

2. DİL:

- Etkin bir şekilde yazma ve ko-nuşma yeteneğine sahiptir.
- Dil yeteneği fazla gelişmemiş-se, akademik başarısı ve kişiler arası iletişimi gelişmeyebilir.
- Grup içersinde duyguların tar-tışılması, kendini daha iyi anla-masına yardımcı olur.

14-16 YAŞLAR

FİZİKSEL GELİŞİM

- Ergenlik gelişimi erkekler için zirve noktasındadır. Vücudu hızla değişir ve bu hızlı değişime uyum sağlamakta zorlanır.
- Erkekler için ergenlik dönemi: İkincil cinsel özellikler gelişmeye devam eder.
- Erken veya geç gelişimin kızların üzerindeki etkisi, erkeklerin üzerindeki etkisine göre daha azdır.

SOSYAL GELİŞİM

1. AİLE:

- Aileden gelen kabul ve destek, çocuğun bağımsızlığını ifade etmesine yardım eder.
- Erkek çocuklar, araba kullanmaya heveslenirler. Araba kullanmayla ilgili engellemeler sorun yaratabilir, sınırlamalara tepki gösterirler.

2. ARKADAŞLIKLAR:

- Bir sosyal grup tarafından kabul edilerek bütün grubun dikkatini çekmek isterler.
- Erkeklerin ve kızların her iki cinsten de birkaç tane yakın arkadaşları vardır. Arkadaşlıklar uzun sürelidir.
- Yaşıt ve yetişkin rolleri arasında çatışma artar.
- Uyumlu olmaya çaba göstermelerine rağmen, bağımsızca olayları değerlendirmeye de önem verirler.
- Kızlar, erkeklere göre sosyal ortamlara daha kolay uyum sağlarlar.
- Asıl gruplar aynı cinsten kişilerden oluşur fakat diğer cinsle iletişim de artmaya devam eder.
- Yaşıt grubunun etkisi gittikçe artar.

3. OKUL:

- Hangi mesleği seçeceği hakkında planlar ve araştırmalar yapar.
- Okul personelinin fikir ve inançlarına ters olabilecek düşüncelerini yoğun bir şekilde ifade eder.

KİŞİLİK GELİŞİMİ

1. HEYECANLAR (DUYGULAR):

- Yarışa dayalı arkadaşlık ilişkileri güvensizlik yaratır.

- Okulda ya da evde sık sık hayal kurar.
- Ailesinden çok arkadaşlarına güvenir.
- Ailesi tarafından kabul ve saygı görmesi, ona güvenildiğinin gösterilmesi genç için çok önemlidir.
- Fiziksel değişimlerin etkisiyle, duygusal enerji genişlemeye devam eder ve karşı cinsle olan ilişkiler gelişir.
- Fiziksel görünümü, cazibesi ve fiziksel gelişimi hakkında endişeler yaşar.

2. DEĞERLER:

- Filozofik, ahlaki ve dini değerlere ilgi duyar.
- Ahlâki normlardan haberdardır ve karşıt düşünceleri dile getirir.
- İçinde bulunduğu grubun inançları, sosyal değerlerini etkiler.

3. KİŞİLİK:

- Aileye bağımlılığı azalmaya başlar.
- Sorumluluk bilinci gelişmeye başlar.
- Yaşlılarıyla ve karşı cinsle yeni ve daha olgun ilişkiler kurmaya başlar.

DÜŞÜNCE VE DİL GELİŞİMİ

1. DÜŞÜNCE:

- Farklı olguların ayrımını doğru bir şekilde yapar.
- Gelecek ve daha sonrası ile

ilgilidir.

- Uzun dönemli amaçlar belirler ve planlar yapar.
- Bir problemin çözülebileceği bütün yollarla ilgili hipotezler geliştirir ve test eder. Mantıklı ve hayal ürünü çözümlerle uğraşır.
- İstekleri çoğu zaman yapabileceklerinin üstündedir.
- Problemleri çözmek için soyut kuralları kullanır.

2. DİL:

- Karmaşık fikirleri belirleyebilir ve ifade edebilir.

17-19 YAŞLAR

FİZİKSEL GELİŞİM

- Her iki cins de fiziksel gelişmelerini tamamlar.
- Her iki cins de cinsellik merak edilen ve sıkça konuşulan bir konu olmuştur.
- Her iki cins de cinsel uyarım ile ilgili sosyal açıdan kabul edilebilir tepkileri öğrenmekte güçlük çekerler.

SOSYAL GELİŞİM

1. AİLE:

- Yetişkinliğe geçişte, iş ve evlilik gibi önemli kararlar alınırken, aileden gelen öneri ve destek önemli bir rol oynar.
- Uzun bir süre için evden ayrılma kararı verebilir, özgürlükten, bağımsız olmaktan hoşlanır; fakat yine de kendinden çok emin değildir, endişeleri vardır.
- Eğer özgür bırakılırsa, alkol, içki, sigara kullanımı gibi konularda daha sağlıklı kararlar verebilir.

2. ARKADAŞLIKLAR:

- Karşı cinsle olan ilişkilerde süreklilik arar.
- Karar verirken genellikle yaşıtlarının etkisi altında kalır.
- Her iki cins de, bir eş olarak nasıl daha çekici olabileceğini araştırır.
- Grup aktivitelerine katılmak, duygularını açıklaması açısından ona bir zemin hazırlar.
- Bir okul ortamında, tüm vaktini yaşıtlarıyla geçiriyor olabilir; bu da kişiler arası ilişkilerdeki memnunluğa ve aynı zamanda yeni problemlere yol açar.

3. OKUL

- Liseden sonraki eğitimi hakkında karar verme sorumluluğuna sahiptir.

KİŞİLİK GELİŞİMİ

1. HEYECANLAR

(DUYGULAR):

- Meslek seçimi ve gelecek ile ilgili diğer konularda kaygı yaşar.
- Karşı cinsle olan ilişkilerde, bu ilişkilerin devamı ve şekli açısından endişelenir.
- Çok güçlü bir aşk ilişkisi yaşıyor olabilir.

2. DEĞERLER:

- Yetişkin hayatta kullanılacak etik ve ahlaki standartları içeren değerleri, kişisel yaşam felsefesi ile birleştirir.
- Kişisel olarak yaptıklarının sebep-sonuç ilişkisini kurabilir.

3. KİŞİLİK:

- Meslek seçimi ve mesleki eğitim üzerinde karar vermeye başlar.
- Yakın ilişkilerde süreklilik arar. Geleceğini garanti altına almaya çalışır.
- Evlilik ve aile ile ilgili önemli kararlar vermeye başlar.

DÜŞÜNCE VE DİL GELİŞİMİ

1. DÜŞÜNCE:

- Dil ve düşünce yetenekleri gelişmeye devam eder.
- Edindiği hayat deneyimi, düşünme, sebep-sonuç ilişkilerini kurma gibi yeteneklerini geliştirme için ona olanak sağlar.

2. DİL:

- Kullanılan dile yeterince hakim olamama, mesleki fırsatları olumsuz yönde etkiler ve meslek seçimlerini sınırlar.

AÇIKLAMALAR

(Yazıda geçen bazı terimlerin açıklanmasında yarar görülmüştür.)

Gelişim dönemi: Benzer psikolojik ve fizyolojik özelliklerin yaşandığı yaş dilimleri.

Gelişim alanı: Belirli bir yaş gurubunda gözlenen gelişim süreçlerinden biri. Örneğin fiziksel gelişim, sosyal gelişim, kişilik gelişimi vb.

Cinsiyet rolleri: Kız ve erkek çocukların cinsiyetlerine uygun olarak kazanmaları beklenen davranışlar.

Menstrasyon: Kız çocukların buluş döneminde adet görmesi.

Fiziksel enerji: Vücudun bedensel hareketliliği ile ilgili enerji düzeyi.

Kas koordinasyonu: Bedendeki kasların, belli bir fiziksel faaliyete yönelik uyumlu çalışmaları.

Göz-el koordinasyonu: Gözlerin ve ellerin birlikte kullanılması gereken faaliyetlerde uyum içinde çalışmaları.

Childhood Education (1993)'den
Çeviri ve Derleme: **Nuran PULLUKÇU**
Danışman Psikolog- Kültür Koleji

Televizyonun Hayatımızdaki Yeri

Stewart COHEN

Şiddet programlarını seyretmeye maruz bırakılan çocuk, gerçek hayatta karşılaştığı olaylara duyarsızlaşır; duyguları ve algıları körelmeye başlar.

Son yıllarda, televizyonun hayatımızdaki yeri ve etkisi üzerine birçok araştırmalar yapıldı. Bu araştırmaların sonucunda, özellikle küçük yaştaki seyircilerin, sık televizyon izlemelerinin olumsuz etkileri vurgulandı. Bir çok yazar da denetlenmeden yayınlanan çeşitli programların, ileriki yıllarda gençlerin davranışlarında olumsuz eğilimlere yol açtığını ileri sürdüler. Bu yazıda, televizyon izlemenin, çocuklar ve aileler üzerindeki etkilerini inceleyeceğiz.

Ailenin Bir Üyesi Olarak Televizyon

Televizyon izleme üzerine yapılan araştırmalar, daha çok kişisel tercihleri ve televizyonun bireysel davranışlar üzerindeki etkisini yansıtsa da televizyonun aile içindeki önemi yadsınamaz. Ayrıca TV, ailedeki her ferdin toplumda nasıl bir davranış sergileyeceğini belirler (Wilson ve Christopher, 1992). Bir bilgi kaynağı olarak televizyonun, davranışlar üzerinde önemli etkileri olduğu kanıtlanmıştır.

Televizyon, iş-boş zaman ilişkilerini, estetik ilgileri ve değerleri, tüketicinin davranış kalıplarını, ebeveyn-çocuk ilişkilerini ve bireylerin sosyalleşme süreçlerini etkiler. Kabul edilen, onaylanan ve kolay bulunan bir bilgi kaynağı olarak televizyon, yalnız kişisel tutumu değil, aile tutumlarını da belirleyen sosyal davranış modelleri (Giyim tarzı, dilin kullanımı, cinselliğe ve karşı cins gösterilen tutum, ana-baba davranışları vb.) yaratır ve bu modelleri teşvik eder.

Televizyonun bir reklam aracı olarak gelişmesinden bu yana aileler, televizyonu ailenin bir üyesi olarak kabul etmeye başladılar. Bir çok evde aileler, zamanlarını ve hatta mobilyalarını televizyona göre düzenlemektedirler. "TV izleme yalnızca bir seçenek olmaktan çıktı, aksine asıl ve en önemli se-

çenek haline geldi." (Wilson ve Christopher, 1992). Kısaca günümüzde televizyon, tüm aileyi etkisi altına almıştır.

Televizyon, hayat sürecinin içerisinde farklı amaçlarla ve sıklıklarda kullanılmaktadır. Anne-babalar televizyonu, küçük çocukları için ucuz, "elektronik çocuk bakıcısı" olarak kullanmaktalar. 9 aylık bir çocuk bile günde yaklaşık 90 dakika televizyon seyredebilmektedir. Gençler, liseden mezun olduktan sonra, uyumak hariç diğer bütün aktivitelere ayırdıkları zamandan daha fazlasını, televizyona ayırmaktadırlar. Yetişkinler arasında ise (yaygın inanışların tersine) TV, bir numaralı boş zaman geçirme aktivitesidir. Demografik bilgiler, Amerika'daki yetişkinlerin her hafta ortalama 41 saat iş dışı zamanları olduğunu ve bu saatlerde TV izlemenin diğer bütün aktivitelerden daha çok yer kapladığını göstermektedir.

Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Televizyon izlemeyle ilgili olarak en önemli konu, televizyonun, çocukların gelişimi üzerindeki potansiyel etkisidir. Çocuğun geniş bir zamanı alan herhangi bir aktivite dahi, çocu-

ğün davranışı üzerinde görülebilir bir etki yaratacaktır. TV izlemenin etkilerini net bir şekilde tanımlamak veya ölçmek zordur. Davranışlar üzerindeki etkileri, seyircinin yaşına, programın kalitesine, süresine ve anne-baba gözetiminin derecesine bağlıdır.

Televizyon, olumlu değer yargılarını, toplum tarafından kabul edilen sosyal

davranışları veya bilişsel ve dil becerilerini öğretmez. Bu olgular, televizyonda tüm mevcut programlar ve izlenebilirlik sıklıklarını gözönünde bulundurulduğunda oldukça düşük oranda görülmektedir.

Çocukların Tutumlarını ve Değerlerini Belirlemede Televizyonun Rolü

Mevcut araştırmalar, televizyonun suç işleme ve anti-sosyal davranışlara yol açmaya etkisi olup olmadığı konusundaki sorulara cevap vermekte yetersiz kalmaktadır. Diğer yandan televizyonun, çocukların düşünce sistemleri ve inançlarını etkilediği üzerinde çok sayıda kanıt bulunmaktadır (Liebert ve Sprafkin, 1988).

Bir çok araştırmada, çocukların televizyonda izledikleri programlar ilgi konusu olmuştur. Çocukların şiddet içeren programları, normalin üzerinde izledikleri bilinmektedir. Televizyon dışında da basılı yayın, şiddeti vurgulayan yazılarla dikkat çeker. Araştırmacılara göre medyanın, şiddet unsurunu aşırı kullanması iki sonuç doğurmaktadır: Birincisi, şiddet programlarını seyretmeye maruz bırakılan çocuk, gerçek hayatta karşılaştığı olaylara duyarsızlaşır. İkincisi, duyguları ve algıları körelmeye başlar. Ailesinde, okulda veya toplum içerisinde olumsuz durumlarla karşılaştığında, olayları daha az gerçek, daha az önemli ve kolayca kaçınılabılır görme eğilimi gösterir.

Çocukların Televizyonu Algılayışı

Bazı araştırmacılar, çocuğun TV filimle- rindeki farklı mesajlardan fazla etkilenmediklerini ileri sürerler. Bir çok araştırma bu varsayımı sorgulamaktadır. Hayes ve Casey (1992) bir araştırma düzenleyerek okul öncesi dönemdeki çocukların televizyondaki kişilere, olaylara karşı duygusal reaksiyonlarını incelediler. Bu araştırmada, çocuklardan, TV karakterlerinin duygusal reaksiyonlarını hatırlamaları ve yorumlamaları

istendi. "Susam Sokağı, The Cosby Show" gibi programları seyreden çocukların, ana karakterlerin duygusal durumlarını istenilen düzeyde algılayamadıkları görüldü. Bir başka araştırmada, çocukların muppet show ve çizgi filimlerdeki duyguları kolayca algıladıkları, fakat programın sonunu zor hatırladıkları görüldü. Sonuç olarak, okul öncesi dönemde bulunan çocukların, filmde olayları sürükleyen duyguları, her zaman yeterince algılayamadıkları görüşünde birleşildi.

Bir başka araştırmada ise çocukların reklamlardan ne oranda etkilendikleri ve reklamlarda verilen mesajları algılayış şekli incelendi (Macklin, 1987) ve 8 yaşın altındaki çocukların, reklamlardaki mesajları tam algılayamadıkları bulundu.

Televizyon İzlemede

Uygun Stratejiler

Günümüzde televizyon, aile hayatının bir parçası haline geldi. Peki, televizyondan en iyi derecede faydalanma yollarını biliyor muyuz? Aşağıda sıralanan görüşler, televizyon ve hayatınızın diğer aktiviteleri arasında bir denge yaratmayı amaçlamaktadır:

✓ Kablolulu televizyona abone olurken, çocuğunuzun özel kullanımı için TV alırken, bu olayın ailenin genel durumunu nasıl etkileyeceğini düşünün. Aile kaynaklarından nasıl daha iyi faydalanabileceğinizi araştırın.

✓ Ailenizin, boş zamanları değerlendirmek ve eğlenmek için televizyona ne derece bağlı olduğunu belirleyin. TV izlemek süresiyle ilgili olarak kendinize her gün için gerçekçi limitler belirleyin. Aynı zamanda, ailece yapabileceğiniz alternatif aktiviteler için evde sessiz zamanlar yaratmaya çalışın.

✓ Ailenizin birlikte yapabilecekleri etkinliklerin bir listesini çıkarın ve her hafta ailenizden bir üyenin bu listedeki etkinliklerden birini seçmesini isteyin.

✓ Çocuğunuz TV izlerken siz de onunla beraber oturun ve izlediği programdan ne anladığını açıklamasını isteyin ve böylece, izlenen programın çocuğunuzun yaş düzeyine uygun olup olmadığını saptayın.

✓ Televizyonu, ailede önemli konular üzerinde fikir alışverişi yapmak amacıyla kullanın. Seyredilen programlarla ilgili sorular sorun ve ailedeki bireylerin fikrini alın.

✓ TV izleme alışkanlıklarınızı değiştirmeyi deneyin. Alternatif aktiviteler için ailenize model olun.

Childhood Education- Winter 1993/94'den

Çeviren Nuran PULLUKÇU

Televizyonun davranışlar üzerindeki etkileri, seyircinin yaşına, programın kalitesine, süresine ve anne-baba gözetiminin derecesine bağlıdır.

Çocuklarda Öfkenin Sağlıklı İfadesi

Psk. Şeila Yahya İLKBAHAR

Çocuğun, duygularını konuşarak ifade etmesini teşvik etmemiz yararlıdır. Bunu da ancak kendi davranışlarımızla örnek olarak sağlayabiliriz.

Öfkenin ifadesi öğrenilen bir davranıştır. Çocuk bir şeye öfkelendiğinde, anne-babası gibi öfkesini dışa vurur. Eğer anne-baba kızınca, birbirlerinin öfke nöbetine göz yumuyorlarsa veya içlerine atıp kızgınlıklarını ifade etmekten kaçınıyorlarsa, çocuğun da böyle davranması doğaldır.

Çocuğa, öfkelenmenin sevmek kadar doğal, herkes tarafından yaşanabilen duygular olduğunu ifade etmemiz, onun henüz olgunlaşmamış, siyah-beyaz düşünce yapısında grilikler oluşabilmesine yardımcı olacaktır. Ancak öfkesiyle başederken çocuğun kendisine, çevresindeki canlılara ve eşyalara zarar vermekten kaçınması gerektiğini de ilave etmeliyiz ki, kendini kontrol etmesi gerektiği zamanları kestirebilsin.

Büyük olarak, çocuğun duygularını konuşarak ifade etmesini teşvik etmemiz yararlıdır. Bunu da, ancak kendi davranışlarımızla örnek olarak sağlayabiliriz. Eğer biz kendi duygularımızı konuşarak paylaşırsak, çocuk da bunu öğ-

renme fırsatını bulacaktır. Öfkenin kaynağının konuşularak anlaşılabilceğini ve ancak bu şekilde kontrol altına alınabileceğini (azaltılabileceğini veya önlenileceğini) unutmamalıyız. Öfkenin ifadesinin tek başına yeterli olmadığını da aklımızdan çıkarmamalıyız. Çocukta olumsuz hisler yaratan nedenlerin bulunup, bunların çözümlerinde yardım edilmesi, çocuğun benzeri durumlarla başa çıkabilmesi açısından gereklidir.

Öfke konusunda çoğunlukla anne-baba çocuğun öfkesini inatlaşarak, vurup kırarak, bağırarak ifade ettiğinden şikayet ederler. Çocuğun bu tür davranışlarına "öfke nöbeti" denilebilir. Böyle durumlarda, çocuğun öfke nöbetlerini fazla abartmamak bu davranışların yerleşmesini önleyecektir. Bunun için, çocuk böyle davrandığında anne-babanın hemen oradan uzaklaşması tavsiye edilir. Bu yöntemin yalnızken işe yarayacağı unutulmamalıdır. Eğer çevrede başkaları da varsa ve çocuk bir öfke nöbetine tutulduysa, çocuğun hemen daha sakin ve yalnız kalınabilecek bir yere götürülmesi

Öfkenin ifadesi öğrenilen bir davranıştır.

önerilir. Çocuğun sakinleşmesine yardımcı olmak için öfkelerini gösterebileceği imkanlar yaratılabilir. Örneğin böyle anlarda anne-babaların, çocuğun eski ga-

zeteleri yırtmasına, yastığa vurmasına, giysi dolabının kapısını açıp içine bağırmasına göz yumacaklarını belirtmeleri, çocuğun öfkesiyle sağlıklı şekilde nasıl başa çıkabileceğine dair ipuçlarını oluşturacaktır. Çocuk biraz sakinleştikten sonra da "seni sinirlendiren bu sorunun çözülmesi için ne yapabiliriz?" şeklindeki bir soru, çocuğun konuşmasına fırsat yaratır ve sorunun anlaşılmasına yardım edebilir. Çocuğu dinledikten, sorunu iyice anladıktan sonra, bu şekilde davranmasına izin verilmeyeceği söylenebilir ve birlikte bu sorunla başa çıkabilmesine yardımcı olacak alternatifler üzerinde durulabilir. Burada büyüklerin tüm yaratıcılıklarını kullanmaları önerilir.

Yaratıcı örnek olarak bir annenin her sokağa çıkışta istediği bir şeyler alınmayınca öfke nöbetine tutulan 3,5 yaşındaki kızına uyguladığı yöntemi verebiliriz: Bu anne, önce kızına bir cüzdan temin etmiş, sonra da kızının olumlu davranışlarını bozuk para ile ödüllendirmeye başlamış. Kızıyla sokağa çıkmadan önce kızının biriktirdiği bozuk paraları yanına almasını önermiştir. Yaptıkları gezintide kızı yine bir şeyler istemiş, anne de artık kendi parası olduğuna göre alabileceğini söylemiş. Çocuk almak istediği bebek için biriktirdiği 35 adet 1000 TL. yi tezgahlara verince cüzdanının boşaldığını görmüş ve böylece annelerin de parasının bitebileceğini anlamış.

Yaratıcı alternatifler bulunduktan ve çocuk tamamen sakinleştikten sonra da, neler olup bittiği ve anne-babayı nasıl

utandırdığı veya kızdırdığı tartışılabilir. Bu aşamada anne-babanın, çocuğa olan sevgilerini, kendi sorunlarını çözebilmesi konusundaki inançlarını ve bunun için gerekli olan yardıma hazır olduklarını hatırlatmalarının önemi büyüktür.

Peki, ya öfkelerini hiç gösteremeyen çocuklar? Çoğunlukla bu çocuklar çekingen veya içine kapalı diye adlandırılırlar. Çevreyi rahatsız etmedikleri için, bu çocuklardan pek şikayet edildiği duyulmaz. Dikkatle izlenirse, sadece öfkelerini değil, başka duygularını da bastırdıkları görülür. Bastırılan duyguların yok olmadıkları, kendilerini başka şekillerde gösterdikleri; ancak duyguların esas kaynaklarından uzaklaşınca rahatsızlık verdikleri, onlarla başa çıkılmasını güçleştirdikleri bilinmektedir.

İçine kapanık, duygularını ve tabii öfkelerini ifade edemeyen çocukların öncelikle kendilerine ve çevrelerine olan güvenlerinin yeterince gelişmemiş olduğu düşünülür. Bu çocukların kendini ifade etme çabaları övgüyle, sevgiyle ödüllendirilir; sakin konuşma, anlayış ortamı sağlanırsa güven kazanacaklarına inanılmaktadır.

Özetlersek, anne-babanın olumsuz duygularını, öfkelerini sözlerle ifade etmesi ve bunlara yol açan sorunların çözümünde yoğun çaba harcaması, çocuğun da böyle davranmayı öğrenmesi ve benimsemesi için gerekli modeli oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

FABER, A., MAZ-LISSH, E. (1987). *Siblings Without Rivalry*, Avon Books, New York.

FABER, A., MAZ-LISSH, E. (1990). *Your Guide to a Happier Family*, Avon Books, New York.

MORRIS, R.J., KRATOWILL, T.R. (1987). *The Practice of Child Therapy*, Pergamon Press, Oxford.

WINNICOT, D.W. (1965). *The Family and Individual Development*, Tavistock Publications, London.

Değişim ve Yenilikte Okul Yöneticisinin Rolü: İngiltere ve Amerika'daki Uygulamalar

Dr. Ayşen BAKIOĞLU

MÜ Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Görevlisi

*En iyi lider,
Varlığından en az haberdar olunandır,
İyi değildir, insanların o'na itaat edip, tapınmaları,
Daha da kötüdür, o'nu yetersiz bulmaları,
İyi lider, az konuşur,
İş yapıldığı zaman, amacı gerçekleştirmiştir,
Çalışanlar şöyle hisseder,
İşi, biz kendimiz yaptık.*

LAO-TSE

Bu şiir çok eski olmasına rağmen, iyi liderin tanımı hâlâ aynı şekilde yapılmaktadır. Organizasyon içinde liderin rolü hayati bir konumdadır. Bu, değişim ve yenilik getirmeye çalışan okul yöneticisi için de geçerlidir. Okul yöneticisinin değişim ve yenilik getirmekteki rolü üzerine son beş yıldır artan sayıda araştırmalar yapılmaktadır. Önemli araştırma bulguları aynı yönde yoğunlaşmaktadır: Okul yöneticisi değişim ve yenilik getirmekte önemli bir unsurdur ve bunda kritik bir rolü vardır. Bu makale İngiltere ve Amerika'da son yıllarda bu konu üzerinde yapılmış olan araştırma bulgularını tartışacak ve okul yöneticilerinin okullarındaki değişim ve yenilikleri yönetmelerinde yardımcı olabilecek bazı tavsiyelerde bulunacaktır.

Önce bazı kavramların ne anlama geldiğini tartışalım. Organizasyonel yenilik genellikle, yeni bir fikir veya davranışın organizasyon tarafından kabul edilmesidir.

'Yenilik' değişime çok benzetmekle birlikte 'yeni oluş' kriteri-

DR. AYŞEN BAKIOĞLU

Ayşen Bakioğlu Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümünde Öğretim Görevlisidir. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesinden mezun olduktan sonra orta öğretimde bir süre öğretmenlik yaptı. Daha sonra aynı üniversitede Eğitim Yönetimi, Teftiş ve Planlaması masterini üstün başarı ile bitirdi. Marmara Üniversitesine Araştırma Görevlisi olarak atandı. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesinde ve Nottingham Üniversitesi, Eğitim Fakültesinde Personel Yönetimi ve Eğitim

Yönetimi alanlarında iki ayrı Doktora yaptı. Araştırma ilgi alanı, okul liderliği ve kültürü, yöneticilerin profesyonel gelişimleri, yöneticilerin etkinlikleri, öğretmen düşüncesi (teachers thinking), hareket araştırması (action research) organizasyonel değişim ve yeniliktir. Bakioğlu'nun yurt içinde ve dışında yayınları, konferans bildirileri, kitap hazırlıkları vardır ve Uluslararası ISATT (The International Study Association on Teacher Thinking) topluluğunun Türkiye temsilcisidir.

ne göre ayırt edilebilir. 'Yenilik' yeni bir şeyin kabul edilmesi, değişim ise farklı bir şeyin kabul edilmesidir. (Daft ve Becker, 1987).

Becker ve Whistler (1967) yeniliği organizasyonun teknolojik çevresi ile ilgili olarak tanımladılar ve yeniliği bir fikrin benzer amacı taşıyan organizasyonların birindeki ilk veya başlangıcındaki kullanımı olarak açıkladılar. Rich'e (1985) göre 'yenilik, yeni bir fikrin, metodun veya bir aletin eğitimsel bir işlevin geliştirilmesi için kullanılmasıdır. Metod açısından yenilik ekip öğretimini başlatmak, proje metodundaki yenilikler, veya eğitsel amaçla kullanılan mikro bilgisayar veya televizyon olabilir. Değişim, birşey veya birisi farklı olduğunda veya tesadüfen ortaya çıktığında oluşur.

Fullan (1982) pratikteki eğitimsel değişimi üç duruma bağlı olarak tanımladı;

- Yeni veya geliştirilmiş materyal kullanımı,
- Yeni beceri ve davranış kullanımı; örneğin öğretim pratiğini değiştirmek gibi.
- İnanç ve anlamadaki deęi-

şimler.

Fullan (1988) çoğu değişim teşebbüslerinin bu üç durumu etkilemek için çeşitli yollarla harekete geçtiğini tartışmaktadır. Materyal kullanımı somut olduğu için çok daha açıktır. Diğer iki durum çok daha problemlidir, öğretim pratiğini değiştirmek ve inançları değiştirmek düşünmeyi ve yapmayı içerir.

Değişimi değişik sebeplerden dolayı yapılır. Everard (1986) çoğu okul yöneticisinin mevcut durumu değiştirmek için değişim yaptığını ilan etmek istediğini, ve durgunluk ile mücadele konusunda bilinçli olarak okullarını hareket ettirmeyi dilediklerini vurguladı. **İngiltere ve Amerika'da okul yöneticilerinin değişim için dikkat sarfettikleri noktalar şunlardır;**

- Handikaplara karşı davranış değiştirmek,
- Yönetimde ve öğretimde bilgisayar kullanımını teşvik etmek,
- Bilgi akışını sağlayarak okul-halk ilişkilerini geliştirmek.
- Öğretmen ve diğer çalışanlar için iş tanımlarını başlatmak,
- Personel başarı değerlemesini başlatmak,
- Müfredat programını geliştirmek (özellikle bilgi, beceri ve dengeleri değiştirmekte)
- Personel arasında yeni pedagojik beceriler geliştirmek (örneğin farklı yetenekteki öğrencilerin öğretimi.)
- Endüstri ile ilişkileri arttırmak,
- Halk okulu olmaya çalışmak (okulu çevreleyen halkın ihtiyaçlarına cevap verecek kurslar düzenlemek sureti ile),
- Çok kültürlü eğitim (Farklı ülke ve inançtan gelen öğrencilerin özelliklerine saygı ve geliştir-

Okul yöneticisi değişim ve yenilik getirmekte önemli bir unsurdur ve bunda kritik bir rolü vardır.

me temeline dayalı),

● **Gençlik hizmetleri ile daha sıkı işbirliği.**

Yukardaki listeyi arttırmak mümkündür. Örneğin okulun tümünün politikasını geliştirmek, okul yönetimi ve liderliği geliştirmek gibi.

Cox ve Lucks-Horsley (1986); Gersten ve diğerleri (1986); Hall ve Hord (1986) büyük spesifik değişimlerin büyük profesyonel gelişim anlamına geldiği ve bunların okuldaki ve çevredeki diğer değişim kolaylaştırıcıları (change facilitators) tarafından, okul yöneticilerinin aktif katılımı olmaksızın başarılabilirliğini ortaya koydu. Diğer yandan Fullan (1988) okul yöneticisinin önemli olduğunu, çünkü daha iyi personel gelişiminin manasının daha iyi organizasyon ve yönetici olduğunu ve bunların da organizasyonel gelişimde hayati bir nitelik taşıması gerektiğini vurguladı.

Okul yöneticileri batı ülkelerinde geniş yetkilere sahiptir. Örneğin kendi personelini seçme, atama, cezalandırma ve görevden çıkarabilmektedir. İngiltere'de 1988 Eğitim Reformu ile okul yöneticilerine kendi okullarının büt-

çesini yapma ve tamamen bağımsız olarak yönetebilme hakları verilmiştir. İngiltere'de okul yöneticisinin seçimi 1988'den bu yana okul yönetim kurulunca yapılmakta ve okul yöneticileri, yönetim kurulu ile işbirliği yaparak stratejilerini belirlemektedirler. Okullar, öğrenci sayıları temeline dayanan finansal kaynağı direkt olarak belediyenin Lokal Eğitim Otoritesinden almaktadır. Okulların şöhretini öğretim kalitesi, materyal, bina, içinde buldukları sosyo ekonomik çevre belirlemektedir. Halkın gözünde okul imajını iyileştirmenin tek yolunun daha çok öğrenciye sahip olarak finansal kaynakları arttırmak olduğu bilinci okul yönetimleri arasında okul mevcudunu artırma rekabetine yol açmaktadır. Bu noktada yenilik ve değişime olan ilgi ve dolayısı ile okul yöneticisinin bundaki rolü daha önem kazanmaktadır.

Başarılı bir yenilik getirmekte okul yöneticisinin rolü, Hall ve diğerleri (1982) tarafından tanımlanan 'Başlatıcı' (Initiator) stili, değişim kolaylaştırıcı olarak kavramlaştırıldı. Bu durum Leithwood ve Montgomery (1981, 1982) tarafından da teyid edildi.

**Okul yöneticisi,
okulu bir bütün olarak görebilme ve böylece yeniliğe olan ihtiyacı tanımlayabilme fırsatına sahiptir.**

Okul yöneticisi okulunda yeniliği gerçekleştirmek için işbirlikçi insan-lararası ilişkiler geliştirmeye istekli olmalıdır.

cilitator) yönetici stilini kavram-laştırdılar.

Bunlar: Başlatıcılar (Initiators), Yöneticiler (Managers) ve Cevaplayıcılar (Responders) olarak incelenmektedir:

Başlatıcılar: Başlatıcılar net, kararlı, uzun dönemli politika ve amaçlarını üst birimlerden gelen kararların dışına çıkarak belirleyebilir fakat mevcut müfredat programlarını uygularlar. Karar, yeni bilgiler ve sınıftaki pratiklere bağlı olarak öğrenci için en iyi olacak amaçlara göre yapılır. Başlatıcıların öğrencilerden, öğretmenlerden ve kendilerinden pek çok beklentileri vardır. Bu beklentileri öğretmenleri ile sık sık görüşmek sureti ile yayar ve gözlemler. Bölgede uygulanan, hükümet kaynaklı müfredat programlarını kendi okulunun ihtiyaçlarına göre yeniden yorumlar.

Yöneticiler: Değişim çabasını desteklemek için hem duruma cevap verici hem de hareket başlatıcı davranış gösterirler. Öğretmenleri yeniliği yerleştirmeleri için desteklemekle birlikte üst birimlerce yerleştirilmeye çalışanların ötesine geçemez.

Cevaplayıcılar: Öğretmenlerin ve diğer personelin kendi kendilerine işlerine karar vermelerine inanır. Kendilerinin görevinin okulu yönetsel işler üzerine eğilerek tekdüze olarak yönetmek olduğuna inanırlar. Öğretmenlerin yöneticiden küçük bir yardım ile işlerini yürütebilecek profesyoneller olduklarını kabul eder. Karar vermeden önce herkesin duygularını belirtmesini ister ve ilişkilerini kişisel düzeyde tutar. Çoğu olayda karar uzun dönemli amaçlara değil, acil sorunlara cevap vermek için alınır. Bunun sebebi; personel ile iyi geçinmek ve okulun, personelin gelecekte nasıl değişeceği konusundaki görüşlerinin sınırlı olmasıdır.

Hall ve arkadaşları, değişimi yerleştirmekte başlatıcı tür değişim kolaylaştırıcılarının, yönetici ve cevaplayıcılara nazaran daha etkin olduklarını belirtmişlerdir. Başlatıcı tür değişim yerleştirmeleri yüksek enerjili ve görev (eğitim-öğretim) merkezlidirler. Bu tür yöneticiler aktif şekilde görevleri ile ilgilidirler. Yönetici türü değişim kolaylaştırıcılar profesyonel meslektaş gibi çalışır ve diğer personele de yardım ederler. Bunlar daha ziyade işi

ederler. Bunlar daha ziyade işi kendileri yapmayı arzu ederler. Organizasyon ve yönetimde becerikli oldukları halde, programlarla, öğretimle, öğrenimle, gözetimle, rehberlikle ilgili yeniliklerin nasıl uygulanacağı konusunda fazla liderlikte bulunamazlar. Cevaplayıcılar kişisel olarak en az yeniliği yapan gruptur. Hall (1988), öğretmenlerin ders programlarındaki yenilikleri yerine getirmekte başarı kazanmalarında okul yöneticilerinin, önemli yeri olduğu sonucuna vardı. Okul yöneticisi, değişim kolaylaştırıcı stiline bağlı olarak ekibi için üst limiti belirler. Bunu belirlerken öğretmenlerin fonksiyonlarını en iyi ve en çok nasıl kullanabileceklerini ve muhtemel değişim yerleştirebilme başarısı üzerinde durulur. Gerçekten, değişim yerleştirme ekibi birlikte çalışınca, daha çok ilerleme yapılabilmektedir.

Okul yöneticisinin başarılı bir yenilikçi olabilmesi için aşağıdaki bilgi, beceri ve davranışlara sahip olması gerektiği vurgulandı. (Bruining ve Van der Vegt, 1987);

- İyi okulun ve iyi öğretimin ne olduğu hakkında kesin ve açık bir düşünceye sahip olmak. Niyetlenilen değişimin doğasını, etkilerini ve amaçlarını yeterince anlamak.

- Değişim esnasında personelin katılımını, desteğini, işbirliğini, motivasyonunu sağlayıcı bilgi ve beceriye sahip olmak.

- Kendisi ve öğretmenleri için yeni bilgi ve beceriler sağlamak.

Bütün bu becerilere rağmen okul yöneticisi değişimin tanımlanması ile karşılaştığında belirsiz bir durum içine düşmektedir. Çünkü, değişimle nasıl başa çıkacağı hakkında merkezdeki yöneticinin yardımını alamamakta,

toplantıda verilen kısa bir bilgi neticesinde bunu detayı ile anlayamamakta ve genellikle sormaktan çekinmektedirler. Amerika'da okul yöneticileri sadece program değişimleri ile değil, değişimi yerleştirmekte daha etkin yardım ve rehberlik yapabilmeleri konusunda kendi rollerindeki değişim ile de uğraşmaktadırlar. Fullan (1982) değişim sürecinde okul yöneticisinin rolünü değişik bölümlerde tartışmıştır. Çok istediği halde okul yöneticisinin diğer meslektaşları ile karşılaşma fırsatının olmadığını ve profesyonel olarak temas edemediklerini, kendi fikirlerini genelde öğretmenleri ile tartışmadıklarını, bunun nedenini geleneksel olarak aralarındaki mesafeyi korumaları ve birbirlerinin profesyonel yetkilerine saygı göstermeleri ile açıklamıştır.

İngiltere'de okul yöneticisinin rolünün belirsiz olduğu ve Lokal Eğitim Müdürlüğü'nün bir ajanı olduğuna ve onların denetimine, planlamasına ve kararlarına maruz kaldıklarına (Small, 1984), karşılaşılan durumların şaşırtıcı, sıkıntılı ve belirsiz (Schon, 1983) olduğuna dair görüşler tartışılmaktadır. Okul yöneticisinin devredilemeyen yetkisi, stratejik politikayı belirlemektir. Önceliklerin tespiti diğer okullar ile olan yarışmalarını olumlu yönde etkileyecek alanlara ağırlık vermek

KAYNAKÇA

Becker, S. W. ve Whisler, T.L. (1967) The Innovative Organization: A Selective View of Current Theory and Research: Journal of Business. Daft, R.L. ve Becker, S. W. **Innovation in Organization**, içinde, Elsevier, s. 5.

Bruining, G.R.P. ve Van Der Vegt (1987) Implementing Complex Innovation: Design Considerations for an Educational Intervention. Leithwood, K. A., Rutherford, W., Van der Vegt, R. **Preparing School Leaders for Educational Improvement**, içinde London: Croom Helm.

Cox ve Louks-Horsley (1986) Getting the Principal off the Hot Seat: Configuring Leadership for School Improvement. Fullan, M. (1987) **Implementing the Implementation Plan** içinde.

Daft R. L. ve Becker, S.W. (1987) **Innovation in Organizations**, New York: Elsevier, s.9.

DES (1983) Teaching Quality, para. 83, p. 25. Hall ve diğerleri (1986) **Headteachers at Work**, Milton Keynes: Open University Press, s. 213

Everard, K.B. (1986) **Developing Management in Schools**, Basil Blackwell: Oxford.

Fullan, M. (1982) **The Meaning of Educational Change**. New York, Teachers College Press.

Fullan, M. (1988) Research into Educational Innovation. **Understanding School Management** içinde, Open University Press.

Gersten ve diğerleri (1986) A Multi Faceted Study of Change in Seven inner-city Schools, *The Elementary School Journal*, 86, s. 257-76

Hall, G.E. (1984) Effects of Three Principal Styles on School Improvement, *Educational Leadership*, February, s. 22-27.

Hall, G. E. ve Hord, S. M. (1986) Configurations of School Based Leadership Teams. Tebliğ American Educational Research Association'ın yıllık toplantısında sunuldu. Fullan M. (1987) Implementing the Implementation Plan, Widen, M. F. ve Andrews, I., *Staff Development for School Improvement* London: The Falmer Press, s. 215.

Hall G. E. (1988) The Principal as Leader of the Change Facilitating Team, *Journal of Research and Development in Education*, 22, 4, s. 49.

Hall, G., Rutherford, W., & Griffin, T. (1982) Three Change Facilitator Styles: Some Indicators and a proposed Framework. Tebliğ American Educational Research Association'ın yıllık toplantısında sunulmuştur.

Leithwood, K. A. ve Montgomery, D. J. (1981) The Role of the Elementary School Principal in Program Development. A Progress Report. Paper Annual Conference Canadian Association for Curriculum Studies: Halifax.

Leithwood, K. A. ve Montgomery, D. J. (1982) The Role of the Elementary School Principal in Program Improvement. *Review of Educational Research*, 52 (3), s. 309-339.

Rich, J. M. (1985) *Innovation in Education*. Boston: Allyn and Bacon, s. 115.

Schon, P. (1983) *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*, New York: Basic Books.

Small, N. (1984) Managing for What? A Head teachers Role in Changing Times, *School Organization*, 44 s. 344

şeklindedir. Hükümet okul yöneticisinin desteklenmesinden yana tavır almaktadır ve bunu sağlamak için öneriler getirmektedirler:

"Okul yöneticisi ve yönetim kademesindeki diğer personel hayatı öneme sahiptir. Öğretim personeli ve sağlanan materyallerin etkin kullanımını sağlamak ve öğrencilerin hakkı olan kaliteli eğitimi sağlayacak olan etkili liderlik kalitesine de sahip olmak şartı ile" (DES, 1983).

Etkin okul yöneticisi stratejisini öğretmenleri ile profesyonel işbirliği yapmak sureti ile belirlemelidir. Okul yöneticisinin sadece personelin yenilikten yana olduğunu bilmesi yetmez, yöneticinin ilgilerinin personel için açık seçik ve anlaşılır olması gerekmektedir. Okul yöneticisi, okulu bir bütün olarak görebilme ve böylece yeniliğe olan ihtiyacı tanımlayabilme fırsatına sahiptir. İngiltere ve Amerika'da okul yöneticisinin merkezîyetçî rolü, şu nedenlerden kaynaklanmaktadır.

● Yenilik getirmekte geleneksel yetkisi,

● Okulu bir bütün olarak görmekten dolayı yenilik ihtiyacını tespit etmesi,

● Lokal eğitim biriminde görev yapan danışman ve müfettişlerle olan teması,

● Lokal eğitim birimince getirilen yeniliklerin başlatıcı olacağına dair beklenti.

Okul yöneticilerine, değişimleri gerçekleştirmelerinde, bazı pratik öneriler yararlı olacaktır:

● Güvendiğiniz okul yöneticilerinden ve öğretmenlerden sonuç alınız,

● İl eğitim müdürlüğünden, sizden bekledikleri roller konusunda destek almayı deneyin,

● Önerilen değişimin sorunlara çare olup olmadığını belirleyiniz,

● Değişimi gerçekleştirmek için kaynak tahsis edildiğinden emin olun,

● Üstteki iki şıkka bağlı olarak değişimin diğerlerine nazaran önceliği olduğunu belirleyin,

● Önerilen değişimler hakkında öğretmenler ile konuşun. Eğer birçok öğretmen destekçi ise, değişimi yürütme süreci oluşturun ve değişim için birlikte çalışın,

● Değişimi diğer okul yöneticileri ile tartışın ve onların ne yaptığını öğrenin,

● Gerçekçi görülmediği için reaksiyon duyulan değişimleri durdurun. Fakat değişimin anlamasını öğretmen ve diğer okul yöneticileriyle tartışın.

● Eğer bütün değişimler masasız görünüyorsa veya değişime ilginiz yok ise geri gidin. (Fullan, 1982)

Okul gelişimi ancak okulu, okul liderini, okul geliştirme stratejilerini çok iyi anlamak sureti ile gerçekleşebilir. Okul yöneticisi herhangi bir yeniliği iyi anlamalıdır. Açık hedefler oluşturmalı ve personelden makul beklentilerde bulunmalıdır. Etkin bir değişim için planlama gereklidir. Öğretmenler de yeniliği yerleştirmek ve geliştirmek için bilgi ve beceriye sahip olmalıdır. Öğretmenler bilgi ve dikkatlerini yeniliğin yerleştirilmesini vermeye istekli olmalıdırlar. Okul yöneticisi öğretmenlerinin yeterliliklerinin seviyesini artırmaları için aktif destek göstermelidir.

Sonuç olarak yenilikle ilgili çeşitli faktörlerin işbirliği neticesinde başarı sağlanabilir. Okul

YAYINLAR

TÜRK EĞİTİM TARİHİ (Başlangıçtan 1993'e)

Prof. Dr. Yahya AKYÜZ

(Genişletilmiş ve yeniden yazılmış 4. basım)

**KÜLTÜR KOLEJİ YAYINLARI, NO:2
İSTANBUL 1993**

Türk Eğitim Tarihi, Üniversitelerin Eğitim Bilimleri bölümlerinde okutulan Türk Eğitim Tarihi dersi için, ders kitabı olarak hazırlanmıştır. Kitabın ilk baskısı, 1982'de Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını olarak basılmıştır. Kitabı hazırlayan Sn. **Prof. Dr. Yahya AKYÜZ**, kitabın ilk baskısının önsözünü şöyle bitirmiştir:

"Bu kitap, öğrenciler için Türk Eğitim Tarihi dersi el kitabı olmakla beraber, onlara eğitim tarihimizi sevdirmeye, eğitim tarihimizin bazen parlak, bazen tutarsız yanlarını gösterip, onlara bu alanda araştırma zevki verme, onları, millî eğitimimizi kurma yolunda arayışlara, düşüncelere yönelme, onlara hür ve bağımsız yaşama özelliğimizle ilgili geçmişten gelen dersleri gösterme amacı da güdülmüştür."

Bu yıl 4. Baskısı yapılan Türk Eğitim Tarihi adlı kitaba 1993 ilkbaharına kadar, eğitimimizdeki önemli gelişmeler alınmıştır. Ayrıca, konuyla ilgili en son yayınlar, hatta basılmamış tezler vs. araştırılarak bunlardan da yararlanılmıştır.

● Batı'da ve bizde, üniversitelerin ve bilimin gelişmesi arasında önemli karşılaştırmalar yapılmıştır.

● Birçok yeni bilgi eklenmiştir: Konu sayısı 132'den 151'e yükselmiş, bazıları da kendi içlerinde genişletilmiştir. Ayrıca, önceki baskılarda bulunmayan bir kaç önemli belgenin kılışesi verilmiştir.

Terimler Sözlüğü, eski kitap ve belgelerden derlenen terim ve örnek cümlelerle zenginleştirilmiştir.

● Yapılan eklerle kitabın hacmi biraz artmıştır. Fakat bu doğaldır. Geçmişten günümüze kadar eğitim tecrübelerimizi ve bunlardan çıkan dersleri konu alan, bugünkü eğitim sorunlarımızı çözmekte bize ışık tutması gereken Türk Eğitim Tarihi gibi çok önemli ve geniş kapsamlı bir ders, Üniversite düzeyinde, basit bir kitap veya teklir, kısa notlar ve birkaç fotokopi ile okutulup öğretilemez. Bu asla yararlı olmaz. Böylesine önemli bir konu, ciddi, sistemli, bilimsel ve az çok kapsamlı olarak ele alınırsa, yararlı olabilir. Öğrencilerin ayrıca, ders kitabı ile yetinmeyip, önemli yayınları da okuması çok gereklidir.

● Öncekilerde olduğu gibi, bu baskıda da, kaynakların ve alıntılarının tümü titizlikle ve hemen sayfanın altında gösterilerek, öğrenci ve araştırmacılara bu açıdan da bilimsel bir araştırma örneği sunulmaya çalışılmıştır.

● Dilin ve anlatımın açık, sade ve akıcı olması için,

"Türk Eğitim Tarihi" adlı kitabın 4. ve son baskısı Kültür Koleji Yayını olarak basılmıştır.

Kültür Koleji Kurucusu ve Genel Müdürü Sayın **Fahamettin Akıngüç**'ün sunusu ise şöyledir:

EĞİTİMDE ARAYIŞLAR DİZİSİNE BAŞLARKEN

Kültür Koleji Genel Müdürlüğü, 33 yıldan beri, okullarıyla geniş bir eğitim-öğretim hizmeti sunarken, ülkemizde eğitim ve öğretim alanındaki araştırmaların ve yayınların yeterli sayı ve nitelikte olmadığı, sürekli dikkatimizi çekmiştir. Oysa, incelemelerde bulunduğumuz ileri ülkelerde, eğitimin her alanında çok sayıda ve değerli yayınların yapıldığını görmekteyiz.

Bu gözlem ve düşünceler bizi, 1986 yılından beri Yaşadıkça Eğitim adında bir süreli dergi çıkarmaya yöneltmiştir. Bu yayını, eğitimcilerimizin yazıları ve çevirileri ile, özellikle öğretmenlerimize ve velilere yararlı bilgiler sunmakta ve eğitim dünyasında beğeni ile karşılanmaktadır.

1992'den itibaren, kitap yayınlama yoluyla da bir eğitim faaliyetine girmiş bulunuyoruz. Bunda temel amacımız, öğretmenlerin, öğretim üyelerinin, anne-babaların, eğitimcilerin eğitim sistemini ve çocukları daha iyi tanımaları, eğitime ilişkin gelişmeleri izlemelerine katkıda bulunacak, nitelikli eserler kazandırmaktır. Eğitimcilerimizin değerli eserleri, imkânlarımız ölçüsünde yayımlanacaktır.

Başka özel okulların ve kurumların da, yayın yoluyla, ulusal eğitim kitaplığımızın gelişmesine katkıda bulunmasını diliyoruz.

Bu girişim çerçevesinde, yayınladığımız Eğitimde Nitelik Geliştirme Sempozyum kitabından sonra, Prof. Dr. Yahya AKYÜZ'ün Türk Eğitim Tarihi (başlangıçtan 1993'e) başlıklı eserini yayınlıyoruz. Bu eser daha önce üç kez, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nce basılmış, eğitimciler ve öğrencilerce tanınan, sevilen bir eserdir. Kültür Koleji, bu eserin yazarınca titizlikle geliştirilmiş ve yeniden yazılmış 4. baskısını yayınlamaktadır.

Türk milletinin tarih boyunca yaşadığı eğitim tecrübesinin bilinmesi, bugünkü eğitim sorunlarımızın daha iyi anlaşılmasına ve çözümlenmesine ışık tutacaktır. Bu açıdan bakıldığında, Prof. Dr. Yahya AKYÜZ'ün kitabı, eğitimcilerimiz, öğretmenlerimiz ve devlet adamlarımızca mutlaka okunup, üzerinde düşünülmesi gereken, ciddi bir bilimsel araştırma ürünü ve temel bir eserdir.

Böyle bir eseri, yayın girişimimizin yeni bir kitabı olarak eğitim dünyamıza sunmaktan mutluyuz.

Fahamettin AKINGÜÇ

İSTEME ADRESİ: Kültür Koleji Genel Müdürlüğü
7.-8. Kısım A 21 B Blok D:101 Ataköy/İSTANBUL
Tel: 0-212-560 15 10

YAŞADIKÇA EĞİTİM, Ana-babalar, eğitimciler, gençler ve akademisyenler için alanında tek olan DERGİ...

Ana-baba olarak
çocuğunuzun
gelişimine
yeterince
katkıda
bulunuyor musunuz?

Ana-babalar,
öğretmenler ve
gençler; kendinize
ve topluma
daha iyi uyum
sağlayabilirsiniz...

Bir çok toplumsal
sorunun temelinde
bulunan sağlıksız
aile içi iletişimi,
daha iyi
gözlemleyebilir ve
önleyebilirsiniz...

Çocuğunuzu
daha
iyi
tanıyabilirsiniz...

sizin derginiz...

abone olunuz... abone bulunuz...

1994 abonelik koşulları

Kapak Fiyatı: 25 000 TL. (KDV dahil) **Bir yıllık (6 sayı) abone ücreti:** 130 000 TL

Abone ücretini Yapı Kredi Bankası Bakırköy Şubesi 2888-6 nolu hesaba yatırarak dekontunun kopyasını bize göndermeniz yeterlidir

Adres: Eski Londra Asfaltı No: 19 34 510 Şirinevler/İSTANBUL

Tel: 560 30 48 - 560 15 10 Fax: 560 32 13